

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1874.

16:e Årg.

6:e häft.

Innehåll:

	Sid.
45. Också ett förslag. Af <i>A. G. E.</i>	321.
46. Qvinnorna i Rom, deras uppfostran och deras plats i samhället...	323.
47. Torbrand Grufvu-fostre af — <i>th</i> —	336.
48. Vid afresan från Stockholm; I Qvällen af <i>Wilhelmina Nordström</i> ..	346.
49. Översättningar från ungerska skaldar af <i>Lotten v. Kremer</i> 4. ...	347.
50. Konsten i hemmet. Af <i>Jacob Falke</i>	349.
51. Mäster Plut såsom "fastighetskarl". Med porträtt. Af <i>C. E. S.</i> ..	369.
Högtidspolska	371.
Den olycklige. Visa	372.
52. Slöjdnyheter	373.
53. Ur vår dagbok. Pristäflan. Möte m. m.	377.
54. Nytt på vår bokhylla	380.
Tillägg rörande mannens målsmansrätt öfver hustrun	380.
Handarbetets Vänner. Se omslaget.	

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

45. Också ett förslag.

"Den bildade människan skiljer sig derigenom från den obildade, att hon i allt, hvad hon gör, är medvetande om *grunderna för sitt handlingsätt*".
"Köket är ett kemiskt laboratorium".

Då i våra dagar så mycket göres för den unga kvinnans undervisning i åtskilliga vetenskaper, som hafva ett allmännare syfte, men så litet, för att bibringa henne det vetande, som egentligen tillhör hennes lefnadsuppgift eller det *husmoderliga kallet*, vill man fästa uppmärksamhet på behovet af en *teoretisk och praktisk Hushållsskola* (normal), med hufvudsakligt syfte att lemna *unga fruntimmer* tillfälle, att icke blott lära sig kokkonsten eller en ändamålsenlig matlagning, stödd på vetenskapliga grunder, utan ock undervisning i öfriga ämnen, som för det husliga lifvet erfordras.

Det torde vara en hvar bekant, att kokkonsten, oaktadt dess utveckling i vissa fall, ännu icke blifvit uppfattad i hela dess betydelse och efter sitt fulla inflytande på människoslägtets kroppsliga och i viss mån äfven andliga välbefinnande; och mången husmoder måste, om hon vill döma fördomsfritt, erkänna, att denna konst, så som densamma ännu i dag allmänt utöfvas, är allt utom ändamålsenlig, d. v. s. för kroppens uppehälle så närande och helsosam som möjligt. Orsaken härtill torde lätteligen kunna inses.

Den unga kvinnan, hon må tillhöra hvilken samhällsklass som helst, får under sin studietid icke den ringaste kännedom om vigten af kokkonstens mera vetenskapliga behandling, och då hon sedermera, af en eller annan orsak, nödgas lära sig hushållskonsten, sker det merändels med tillhjälp af en kokbok, eller också på slentrianens väg. Följden af denna okunnighet leder så ofta till misshushållning, i stället för hushållning; och huru kan det vara annorlunda, då kokkonsten nära nog öfverallt ligger i händerna på den tjenande klassen, som är i saknad af till och med vanlig skolkunskap. Det är emellertid icke bristande intresse och begär att blifva upplyst om naturvetenskapernas och

särskildt kemiens, nytta i hushållet, utan saknad lägenhet härtill är den egentliga orsaken till qvinnans okunnighet i detta hänseende.

De ekonomiska läroböcker, som tid efter annan utkommit, utgöras i allmänhet af s. k. kokböcker och innehålla icke annat än mer eller mindre lyckade recepter på olika sätt att använda och tillreda födoämnen. Några vetenskapliga grunder för deras behandling finnas aldrig angifna.

En berömd författare säger, att "köket är en restaurationsanstalt för människokroppen och dess lifskrafter". Det är derföre nödvändigt att en matmoder vet, hvilka ämnen människan, under olika lefnadsförhållanden behöfver för kroppens underhåll, hvad denne förlorar och hvad den således måste hafva ersatt. Det är t. ex. icke likgiltigt, om sådana ämnen användas, hvilka i ena fallet lemna för mycket kol, såsom ofta inträffar med den fattigare klassen, eller för mycket qväfve, som vanligtvis är händelsen bland de klasser, der större öfverflöd råder. Genom att förbise denna och dylika omständigheter lägges grunden till åtskilliga sjukdomar eller sjukdomsanlag, hvilka man, genom utbredande af en rationel kokkonst, så vidt möjligt, bör söka att förekomma eller häfva. Hushållskonst och helsovård böra derföre gå hand i hand med hvarandra och för att vinna detta mål, måste husmodern hafva en viss insigt i kokningens och näringsmedlens kemi, hvarförutan hon icke kan rätt förfara i hushållet, eller göra detsamma någon *verklig* nytta. Det anförda torde f. n. vara nog, för att väcka ett allmännare intresse för denna *vigtiga* angelägenhet, hvilken endast kan ernås genom inrättande af en sådan läroanstalt, som den ifrågavarande, hvarigenom man icke allenast i någon mån bidrager till ett ökad värde och anseende åt qvinnans verksamhet "inom hemmets stilla värld", för hvilken hon dock af naturen egentligen är danad, utan man tager och härigenom ett viktigt steg för det allmänna bästa, på samma gång, som man vidgar qvinnans rätta verkningskrets och bereder henne en lämplig utväg att gagna sig sjelf och andra.

Att en skola för ofvan angifna ändamål icke, såsom våra enskilda pensionsanstalter, af en hvar lätteligen kan inrättas, ligger i sakens natur. Dertill fordras en ändamålsenlig lokal och en icke obetydlig attiralj af diverse kökssaker, så vida flera personer på en gång skola kunna deltaga i undervisningen, tillika med åtskilliga under senare tid uppfunna förbättrade redskap för hackning, malning etc., äfvensom medel till inköp af en del naturaprestationer, m. m., hvarföre man vill föreslå att ett bolag bildas

med erforderligt kapital, derå ränta m. m. godtgöres af inflytande årsafgifter för lärokursen. Med denna skola torde möjligen en slöjdskola för unga fruntimmer kunna förenas.

Närmare detaljer till förslaget realisering torde böra anstå, intill dess sig visat, om detsamma vinner den allmänna uppmärksamhet, som undertecknad af själ och hjerta skulle önska.

Stockholm i Sept. 1874.

A. G. E.

46. Qvinnorna i Rom *),

deras uppfostran och deras plats i samhället.

Cicero förebrår romerska staten att den försummade den allmänna undervisningen och denna förebråelse är isynnerhet berättigad i fråga om qvinnornas uppfostran. Den sysselsatte sig föga med den samma; vi hafva få underrättelser om huru den bedrefs och af alla historiska upplysningar om Rom är denna bland de svåraste att erhålla och dock finnes knappast någon intressantare än just om huru en ung flicka i Rom uppfostrades. Utan tvifvel skedde detta icke under hvarje tid på enahanda sätt. Det är blott i m:lle de Scuderys romaner, som romarinnorna under Bruti tid liknade hofdamerna under Augusti; Clælia kände troligen ej till Pythagoras' filosofi, men vi få ej heller tro att romarne vid denna tid voro endast barbarer. Det är blott moralisterna under kejsardömet, hvilka roat sig med att skildra fornda tidens enkla seder, som ett slags moralpredikan för samtiden, och då de ville klandra damernas vansinniga lyx öfverdrefvo de deras stammödrars flärdlöshet. Dessa skildringar af den gamla tidens romarinna, "som spann vid sländan medan hon hade tillsyn öfver middagen, och hvars enda nöje var att två eller tre gånger om året åka ut med sin man" äro mycket fantasirika; Rom kunde ej förblifva oberördt af hvarje inflytande från de civiliserade länder, som omgäfvos detsamma. Af greker och etrusker erhöles romarne åtminstone någon smak för öfverflöd, någon kannedom om skön konst och ett visst sinne för det prydliga; romarinnorna

*) I sammandrag efter en artikel i "Revue des deux Mondes. 1 Dec. 1873" af Gaston Boissier.

hafva, så långt tillbaka som historien går, alltid högt egt och värderat dessa beundransvärda smycken, som man finner i etruskiska grafvar, och de ställde till ett upplopp mot Cato för att återfå den rätt att bära guld och purpur, som han fräntagit dem, samt för att erhålla tillstånd att åka ut när de behagade. Det är svårt att tro det alls ingen uppfostran gafs kvinnorna i ett samhälle der så mycken möda nedlades på deras yttre persons smyckande; men denna uppfostran var naturligtvis beroende af den ställning de inom detta samhälle skulle intaga.

Romarne hade en allvarlig uppfattning af familjemoderns kall; hon skulle styra husets angelägenheter tillsammans med mannen, och härtill kräfdes mera en bestämd karakter, ett klart hufvud än behag och ljufhet; de unga flickor af god familj som Plautus t. ex. inför i sina lustspel äro främmande för hjertats rörelser, äro aldrig blyga eller drömmande utan hafva en bestämd uppsyn och ett manligt språk; stolta och kyska känna de hvarken tårarnes svaghet eller passionens lockelser, och sådana Plautus här skildrar dem, ville också romarne finna sina döttrar och hustrur.

Den uppfostran man gaf dem utvecklade deras karakter i samma riktning. I rikare hus deltog flickorna i den undervisning lärda slafvar gäfvu deras bröder, de läste samma böcker, de hörde samma stora skalders verk och fattade sålunda redan som barn smak för Roms och Greklands litteratur. Plebejernas döttrar skickades till de offentliga skolorna, der de åtnjöto samma undervisning som gossarne och tillsammans med dessa, såsom nu för tiden sker uti Amerika. Man lärde hvarken gossar eller flickor sådant som var oförenligt med de romerska sedernas allvar; dans t. ex. ansågs opassande och musik samt sång voro, utom vid religiösa fester, nästan lika illa ansedda som dansen, ty musiken är en konst som talar till känslan mer än förnuftet, lockar till dröm mer än till handling, och det var just för denne senare man ville finna romarinnan beredd lika väl som romaren. Utan tvifvel gaf denna uppfostran henne något nästan väl kraftigt och manligt, men alltid då mannen uppfostrar kvinnan för sin skull ger han henne de egenskaper han finner angenämast för sig. Vi anse sålunda att svagheten är ett behag, men romaren skattade styrkan högre. Och då det gäller att uppfostra kvinnan för hennes egen skull, att sätta henne i stånd att deltaga i livvets strid och der fylla sin plats, så bör man gifva hennes själ den styrka och de kunskaper hon behöfver, för att ej då blifva öfvervunnen eller

underlägsen. La Bruyère's åsigt "att ingen kan öfverträffa en behaglig qvinna, som har en hederlig mans förtjenster" vinner allt mera erkännande, och vår tid börjar i fråga om qvinnans uppfostran åsidosätta det blott lysande och behagliga för karakterens styrka, sinnets bildning, omdömet's klarhet. Man behöver ej vara profet för att se det qvinnornas uppfostran måste bli allt likare männens och att vi i viss mening skola komma till det ideal romaren för sig uppgjorde om familjemodern. Ett ögonblick inträdde emellertid då detta ideal löpte fara att gå förloradt. När sederna blefvo mera förfinade och bildningen mera allmän, när man oftare samlades till större samkväm och mindre stannade i hemmet, då begärde man ock af qvinnorna andra egenskaper än dem man hittills nöjt sig med. Ett nytt lefnadsätt skapar nya behof, och dessa sökte man tillfredsställa genom att följa grekernas föredöme, hvilka lefde i familjen så litet som möjligt, medan de utom hus erhöilo allt hvad de för lifvets behag åstundade. Greken delade lifvet i två delar, den ledsamma och kortaste var den han tillbragte i hemmet, der hustrun ej hade annan betydelse än den af hushållets föreståndarinna, och då han önskade någon andlig förströelse, någon näring för själen var det ej här han hade att söka detta och hetären blef sålunda äkten-skapets naturliga fyllnad.

I Rom hade det hittills varit annorlunda; romaren kände ej samma behof af yttre förströelser utan hvilade sig gerna i hemmet sedan dagens arbete var afslutadt; mindre poetisk och artistisk än greken umbar han lättare de sällskapslifvets finare njutningar, de själfulla samtal der en snillrik qvinna är den ledande. Men ju mer han lärde känna Grekland och dess litteratur, ju mera ändrade han ock sina seder enligt detta lands föredöme, och Roms sedliga tillstånd blef allt likare Athens. Men Rom hejdade sig dock på detta sluttande plan och gick aldrig till den grekiska ytterligheten; dertill bidrog utan tvifvel romarinnornas förändrade vanor. De egnade sig ej blott åt husligheten utan äfven åt litteraturen, sällskapslifvet och de färdigheter, som kunna göra detta behagligt; de bortlade sin stelhet, idkade sång och musik, ja lärde sig till och med dans, och när romaren sålunda i hemmet fann, hvad greken sökte utom detta, så försvann den anledning han förut haft att söka förströelser utom hus, och han blef hemma. Då förut vittra och lefnadsglada qvinnor utgjort undantag, och af allmänna meningen, ja till och med af myndigheterna stämplats som pligtförgätna, hörde de flesta romarinnor nu till deras antal.

Plutarchos berättar om Pompeji hustru Cornelia att hon var lärd, kunde geometri, spelade lyra och med fullt gagn kunde åhöra filosofiska samtal, samt att hon dertill undvek de fel, som unga kvinnor, hvilka egnat sig åt studier, ofta äro hemfallna åt, nämligen öfverdrift och pedanteri. De flesta kvinnor följde säkert detta exempel för att ej stöta gamla meningar för hufvudet, men de funnos ock som öppet hånade alla gamla bruk och seder, fullt lika hänsynslöst, som mindre väl beryktade kvinnor; en sådan var t. ex. Sempronia, grundligt lärd i romerska och grekiska litteraturen, och "som dansade bättre än det passade för en hederlig kvinna"; hon gjorde skulder och blandade sig i skamliga ränker, tills hon slutligen af nöden tvangs till deltagande i Catinas sammansvärjning.

Sådana exempel voro oroväckande och ej utan skäl, men oaktadt de högljudda klagorop, som den gamla, goda tidens vänner upphäfdde, fortgick Rom på den en gång inslagna vägen, till en friare utveckling af samfunds- och sällskapslivet. Sjelfsväldet nådde sin höjd under den villervalla, som herrskade de tjugo sista åren före slaget vid Aetium, ty under alla oroliga och farliga tider växer lättsinnet i bredd med osäkerheten. Då Augustus kom till väldet kunde han visserligen stäfja missbruket men ej återföra strömmen i dess gamla fåra, huru gerna han än ville det. Mæcenass hustru var sångerska och skaldinna samt deltog i festliga danser, Plinii hustru Calpurnia var ytterligt öm om sin mans litterära anseende; hon lärde sig hans böcker utantill, hon satte musik till hans verser och sjöng dem vid cittran. "Ingen lärare, men kärleken, den bästa af alla läromästare, har undervisat henne", säger den förtjuste Plinius. En af gamla tidens romare skulle aktat sig att så öppet prisa dylika talenter hos sin hustru, och många allvarliga män talade med en viss bitterhet om den nya tiden. Men sedan man erkänt att den medförde vissa faror måste man ock medge att dess inflytande i många hänseenden var till det goda och att framför allt, luru paradoxt detta uttryck kan synas, familjens helgd härigenom bevarades, åtminstone det som återstod att bevara af densamma.

II.

Hvad kvinnornas religiösa uppfostran angår så bedrefs den alls icke som undervisning; kvinnor, som män, lärde sig då alls icke sin religion, kunde det icke heller, ty den utgjordes ej af

dogmer, fanns ej i några läroböcker. Den bestod i religiösa ceremonier, i berättelser som man hörde under barnaåren liksom vi höra sagor; deras konst, deras skaldeverk, hela deras enskilda och allmänna lif var genomträngdt af deras gudalära, och ingen behöfde särskild undervisning i hvad man inhemtade samtidigt med att gå och att tala. Men det oaktadt intog religionen en stor plats i kvinnornas lif, och i Rom, som annorstädes, voro de densamma mera hängifna än männen. Ynglingarne lärde sig ofta genom filosofien att umbära religionen; detta var ej fallet med kvinnorna. De voro visst ej uteslutna från filosofiens studium; Seneca t. ex. menade tvärtom att deras naturs brister, deras häftighet, otyglade passioner o. s. v. gjorde det till en pligt för dem att i filosofien söka en tygel. Plutarchos uppmanade dem att läsa Plato och Xenofon, han ville att hvarje kvinna i sin make också skulle ega en lärare, "som lik biet åt henne hemförde den honung han sjelf i filosofien funnit". Hvarken före eller under kejsardömet fattades det i Rom kvinnor, som voro väl bevandrade i denna vetenskap; Ciceros väninna Cærellia ville vara den första, som läste hans afhandling om "Det högsta goda"; Livia tröstade sig öfver sin son Drusi frånfalle genom samtal med filosofen Arcus, och Horatius berättar att man ofta hos de förnäma damerna fann stoikernes böcker hvilande på sidenkuddar. Det var säkert i samma händer Epictet senare fann Platos skrifter, synnerligen den om republiken der han förordar äktenskapets afskaffande. Men detta förblef dock undantag; de flesta kvinnor bekymrade sig föga om filosofien, och funno i religionen all den näring deras själ behöfde; också hängåfvo de sig odeladt åt den samma. Om än romarne sjelfve föga trodde på gudarne, så ville de dock att man hemma hos dem bevarade tron på dessa fabler och skulle alls icke funnit behag i kvinliga fritänkare; Cicero, som gör sig lustig öfver hela mytologien, fann det som sig borde att hans hustru fromt trodde på densamma. Hvarje kvinna med aktning för sig sjelf besökte templen, deltog i gudstjensten, i offren och uppfyllde noggrannt alla religiösa pligter. Plautus lägger till sin skildring af romarinnan som hon borde vara gudsfruktan, jemte tillbakadragenheten, allvaret, vördnaden för föräldrar och lydnaden för sin mor; och då denna gudsfruktan ej var blandad med vidskepelse sattes den som det vackraste lofordet i hennes grafskrift.

Man förvånas stundom öfver att romarinnorna kunde hysa en uppriktig vördnad för landets gudar, emedan man tror att de

inför religionen voro lika rättslösa som inför lagen, och att de intogo en lika obetydlig plats i den offentliga gudstjensten, som i samhället. Detta är ett fullkomligt misstag. Hustrun deltog alltid med mannen i gudstjensten inom hus, i offren och bönerna, och barnen, söner som döttrar, biträdde härvid föräldrarne; de senare underhöllo den heliga eld som var familjens sinnebild och aldrig fick slockna. I staten återfinner man samma förhållande; de flesta prester biträdas vid gudstjensten af sina hustrur, döttrarnas uppdrag i hemmen fylla i staten vestalerna. Från vissa religiösa ceremonier voro qvinnorna uteslutna men de egde å sin sida religiösa mysterier till hvilka männen ej egde tillträde; sådana voro t. ex. de som firades för Bona Deo då till och med taflor med manliga figurer beslöjades. Sålunda långt ifrån att religionen gaf romarinnan en underordnad ställning, tycktes den icke ens sanktionera de orättvisor lagen mot henne begick. Äktenskapets helgd ökades genom de religiösa ceremonier som föregingo detsamma; de blifvande makarne måste bland annat offra tillsammans, ty "man fick ej gifta sig utan att förut bedja till gudarne"; och dessa högtidliga ceremonier bidrogo att fastare knyta det äktenskapliga bandet, ja, religionen sökte till och med göra det oupplösligt. I de äldsta tiderna ansågs skilsmessa som ett vanhelgande och om den skedde utan anledning straffades den med döden; giftermål för andra gången ogillades; många prestinnor kunde ej väljas annat än bland de matronor hvilka blott en gång varit gifta; och den qvinna, som endast egt en man, lofprisades af denna anledning i sin grafskrift. Religionen försökte åtminstone att höja qvinnans värdighet genom att öka äktenskapets helgd; att detta ej under kejsardömet tid lyckades visa de talrika skilsmessorna.

Religionen förmådde mera i fråga om andra fördelar, den beredde qvinnorna; bland dessa var den ökade frihet att bege sig utom hemmet, som blef en följd af de religiösa ceremonier hvori de deltog. Ehuru romarne mindre än grekerne delade den orientaliska åsigten att inspärra qvinnorna som i ett fängelse, dömde den allmänna meningen dem dock till ett mycket enformigt hemlif, uti hvilket de stora festerna bildade ett synnerligen välkommet afbrott och qvinnorna började snart att vid dessa utveckla all möjlig ståt, att visa sig för allmänhetens ögon med en prakt, som ej blott i klädseln, utan i de medföljande tjenarnes mängd, i åkdonen, i offerkärlden som de begagnade, hade många tillfällen att utveckla sig. Religionen, som gjorde dem dylika stora tjänster,

var ock föremål för deras innerliga tacksamhet. Snart erhöles de på samma väg en viss plats i det offentliga lifvet, huru mycket än fördomarne härifrån sökt afhålla dem. Som prestinnor vid somliga mycket viktiga religiösa ceremonier tilldelades dem ett slags officiel myndighet och de räknades stundom till magistratspersonerna i staden; de deltog ock i den dyrkan som egnades cesarerna och denna var nära förbunden med provinsernas styrelse; de blefvo ofta de apotheoserade kejsarinnornas prestinnor, med hvilket följde samma civila funktioner, som männen innehade när de voro Augusti eller Antonii prester. Det enda skäl, som talar för att romarinnorna med föga värme omfattat de gamla gudarne, är att de alltid voro de första att tro på hvarje ny lära som förkunnades, men detta bör ej uppfattas som likgiltighet för deras egen gudadyrkan, utan snarare som en följd af det religiösa behof denna hos dem utvecklats; den vördnad de kände för sina egna gudar utsträckte de äfven till andra folks, och de visste att förlika alla dessa läror; då de ej hade nog af sin gamla tro utvidgade de denna med de nya religionerna utan att därför bli den gamla otrogen, och de kände inga samvetsqual öfver att sålunda blanda Isis och Cybeles dyrkan i hop med Junos och Minervas. Samma religiösa behof som ledt dem till de förstnämnda altarne förde dem ock till Kristi fötter, och då de här hade att göra med en religion, som ville hafva allt eller intet, och de sålunda måste välja mellan den nya läran och den som varit deras ungdomstro, tvekade de icke. Men detta härledde sig icke som många mena af likgiltighet för deras gamla religion eller af harm mot den obetydliga rol denna skulle tilldelat dem, utan från helt andra och djupare orsaker, som lända dem till en vida större heder.

III.

Frågan om kvinnans uppfostran hänger på det nogaste samman med en ännu mycket allvarligare, den om deras rättigheter. I våra dagar afhandlas de båda i jembredd med hvarandra; i Tyskland, Förenta Staterna, ja nästan öfverallt, äro de föremål för ett ifrigt meningsutbyte och det är påtagligt att man fordrar att den unga flickan bör erhålla en djupare och fullständigare bildning för att hon derigenom skall kunna intaga en mera betydelsefull plats i samhället. Antiken, som afhandlade så många spörsmål, uppkastade så många problem, lemnade detta temligen å sido. Ehuru man föreställer sig kvinnans ställning i Rom sämre

än som var fallet, var den allt utom god och om man dömer tillståndet i detta fall *ensamt* efter lagen, var den föga annat än slafvinnans. Livius säger att förfäderna förbjödo qvinnan "att idka en enskild affär, utan att någon dervid biträdde henne, de ville att hon alltid skulle stå under faders, bröders eller makes herravälde." Men seden var ej lika sträng som lagen; man finner qvinnan i lifvets mångahanda förhållanden spela en mycket betydande rol; hon är omgifven af hedersbetygelser, bemötes med undfallenhet, hennes man ger henne en stor aktning, hennes barn och tjenarne all vördnad, hon är utan gensägelse hemmets herrskarinna; i den strid som lagen och seden härvidlag befunno sig uti, blef den senare segrande och juristerna erkänna att denna s. k. slafvinna, enligt lagen under ständigt förmyndarskap och utan den ringaste dispositionsrätt öfver hvad det vara månede, i sjelfva verket var sin mans sällskap, deltagarinnan i hans värf, ja nästan hans jemnlige. Hon tronar jemte honom i atrium, som ej likt *gyneceum* var en afskild del af huset, nej, det var dess centrum, familjens samlingsplats och der gästerna mottogos; der sutto makarne bredvid härden, invid hvilken larernes altare var upprest; bredvid denna helgedom stodo alla familjens heliga eller dyrbara föremål; den äktenskapliga bädden, förfädernas bilder, den kista i hvilken husets penningar och dokumenter voro inlästa och allt detta stod under hustruns öfverinseende. Hon offrade liksom mannen åt lerne, hon hade uppsyn öfver slafvarnes arbete inom hus, hon ledde barnens uppfostran och dessa förblefvo ända till ynglingåldern under hennes välde, och slutligen delade hon med mannen förvaltningen af den ärfta egendomen och husets styrelse. Så fort hustrun satt sin fot inom sin makes atrium, var hon delaktig af alla hans rättigheter och det gamla talesätt, som hon då ställde till mannen "*ubi tu Gaius, ibi ego Gaia*" innebar att der han var herre var hon herrskarinna; detta inträffade också i sjelfva verket, och Cato den äldre uttrycker, ehuru med någon öfverdrift, det rådande bruket då han skämtande säger: "öfverallt annorstädes styra männen qvinnorna, men vi, som styra alla män i verlden, styras sjelfve af våra hustrur."

Romerska qvinnornas förtryck är sålunda blott ett talesätt, som sällan egt en motsvarande verklighet; skalderna besjöngo "helgden af matronans namn på samma gång som familjefaderns majestät", och ehuru man kan antaga att romarne, vissa att bli öfvervunna i kampen med qvinnorna om väldet, skrefvo stränga lagar för att ega vapen mot dem, visar historien att dessa vapen

voro gagnlösa och att hustrun i hemmet visste att till fullo återvinna hvad lagen beröfvat henne.

Snart nöjde romarinnorna sig emellertid ej med den husliga öfverlägsenheten, de tänkte ej som Perikles att det qvinliga könet blott kan eftersträfvat en ära: den att omtalas så litet som möjligt; nej, de skaffade sig som lön för sin kärlek till republiken också samma rätt som männen, att efter döden erhålla offentliga loftal, redan under deras afsvarne fiende Cato's tid egde de denna, och finga så småningom allt flera; under kejsardömet bemödade de sig ej ens att dölja sitt inflytande på de allmänna ärenderna. Den om sin makt så svartsjuke Augustus delade den dock med Livia; man såg Agrippina vid sin makes sida mottaga soldaternas hyllning jemnliskt med honom; kejsarinnorna kallades "legionernas mödrar" och senare "senatens och folkets" och dessa titlar voro ej tomt smicker; man fann ofta deras vilja, ehuru under deras män eller söners namn, såsom den afgörande i statens angelägenheter. Hofvets exempel följdes af de förnäma qvinnorna, som öppet och ifrigt blandade sig i politiska intriger, i sysslors tillsättande m. m., och utom Rom, då de följde sina män antingen dessa voro fältherrar, ståthållare i provinserna, eller dylikt, var deras inflytande ännu större; ofta berodde ej blott alla befordringar, alla provinsens angelägenheter utan också den militära disciplinen och de krigiska rörelserna af dem; man såg ofta soldater som reste statyer åt anförarens gemål och det besannades hvad senatorn Cœcilius Severus anført mot att magistratspersoner till provinserna skulle få medtaga sina hustrur.

Vi äro sålunda temligen fjärran från slafvinnan, men måste dock minnas att detta oberoende ej af lagen utan af det eftergifvande bruket beviljades. Äfven filosofien motsatte sig en dylik frihet; Greklands vise bekymrade sig föga om qvinnans rättigheter, som vår tid så ifrigt afhandlar, och då de någon gång vidrörde dem, finner man dem alldeles obenägna att gifva qvinnan någon framstående ställning inom familjen och samhället. Plato framhåller som en demokratisk stats högsta öfverdrift den der frihetsyrseln gått så långt "att slafven nekar sin herre lydnad, och hustrun tror sig jemnlisk med mannen"; Aristoteles går ännu längre, påstående att i allmänhet qvinnan är af ett alldeles underlägset släkte; Cicero gillar Platos nyss anförda utsago, Seneca påstår att qvinnan är en okunnig, tygellös varelse, ur stånd att styra sig sjelf och att det är utom all fråga att gifva henne några rättigheter af hvad slag som helst — detta hade dock

skett i Rom, filosoferna oåtsporda, och tvärt emot det vanliga förloppet i sådana fall, hade seden gått om lagen. Orsaken härtill måste sökas i den höga uppfattning romaren alltid haft om äktenskapet, som de ansågo för det fullkomliga sammansmältandet af tvänne lif och detta var omöjligt utan likställighet samt full gemensamhet makarne emellan. "Då jag äktade dig", säger den ädla Portia till Brutus, "var det icke endast för att dela ditt bord och din bädd, men för att deltaga i allt, det onda som det goda, hvilket träffade dig." Denna jemnlighetsgrundsats i i godt som ondt sträckte sig till hela familjens område, intet motstod följderna af denna grundsats och den öfvervann fördomarne, lagen och filosofernas teorier; de strängaste lagarne afskaffades eller kringgingos, och qvinnornas list var outtömlig i att nedbryta de gamla skrankorna och skaffa sig likställighet med männen. Till hvilken grad qvinnorna verkligen frigjorde sig bevisas tydligare af de gamla inskrifterna än af juristernas skrifter, och de som tro att qvinnoemancipationen är en nyhet för det moderna samhället misstaga sig storligen. Qvinnorna hade t. ex. rättigheten att bilda sällskaper liksom männen; ett dylikt fanns i Lavinium, som kallades "qvinnornas senat", en annan sådan institution i Rom hette "matronornas förening" och det berättas att öfverläggningarne der stundom blefvo så häftiga att de slutade med slagsmål; här afgjordes alla möjliga rang- och toilettfrågor, såsom hvad drägt qvinnan af vissa stånd skulle bära, hvilka som hade rätt att bära ädelstenar på sina skodon o. s. v. De mindre förnäma qvinnor, som ej kunde vinna tillträde till dessa föreningar, stiftade andra, och det hände att dylika tillvällade sig ett visst inflytande på allmänna ärenden; de afhandlade t. ex. om belöningar åt stadens magistratspersoner, de insamlade penningesummor för att resa statyer, vid valen hade qvinnorna ingen rösträtt, men de kunde anbefalla den kandidat de föredrogo. Då qvinnorna voro rika och genom börd eller gifte i en hög samhällsställning, upprestes ofta af kommunerna monumenter åt dem på samma gång som åt deras män. Stundom sökte qvinnorna ock att framkalla dylika ärebetygelser genom gåfvor för allmänna ändamål, uppbyggande af tempel eller andra byggnader, genom att gifva skådespel på teatern och dylikt; de kallades då genom ett högtidligt beslut "stadens mödrar och beskyddarinnor". De erhöilo äfven andra hederstitlar, som visserligen ej medförde verkliga rättigheter, men som bevisa att qvinnan under denna tid dock tog mera del i det offentliga lifvet än hon nu har någon möjlighet att göra.

IV.

Vi hafva funnit att kvinnornas uppfostran under kejsardömet blef mera mångsidig och deras ställning mera oberoende; återstår nu att tillse i hvad mån följderna häraf öfvade inflytande på den allmänna moralen och om Rom, frigjort från den gamla strängheten, hade skäl att sakna dess tygel. Frågan skulle snart vara besvarad om man obetingadt trodde moralisternas och satirikernas skildringar; de äro isynnerhet stränga mot kvinnorna och häftigast i sina anfall mot dessa. Innan man bifaller deras mening måste man minnas att i intet land hafva föräldrade grundsatser varit så segliffvade som i Rom, man förde dem på tungan långt efter det man slutat med deras tillämpning, och utan att ega inflytande på lifvet voro de ännu alltid vapen i de missnöjdes händer; den allmänna meningen hyllade dem, ehuru den gaf vika för tidsandans motsatta riktning, och medgifterne skedde med föga god vilja. Medan deras egna hustrur fingo föra ett ganska fritt lif berömde romarne den tid då kvinnorna stannade uteslutande i hemmet; de dömde tidens seder efter fordomdags ideer, och medan de antogo de nya grundsatserna hisnade de öfver deras slutföljder. Detta måste man hafva i minnet om man ej skall fälla orättvisa domslut, med ledning af den tidens litteratur. Om man granskar moralisternas förebräelser finner man att de hufvudsakligen afse de nästan oundvikliga följderna af kvinnornas nya lefnadssätt liksom vid hvarje frigörelse, som *i och för sig* är en lycka för menskligheten, dock till en början vissa missbruk komma att uppstå. De anklagas bland annat för fräckhet, behagsjuka, lust att väcka uppseende. Poreius Latro lemnar en skildring af en ärbar matronas yttre skick, der det bland annat heter att hennes klädsel ej får vara prydligare än att hon nätt och jemt undviker osnyggheten, att hon på gatan skall gå med ständigt nedslagna ögon och omgifven af tjenarinnor, hvilkas blotta uppsyn skall skrämma kurtisörerne långt väg. Om emellertid en sådan herre var nog oförskämnd att helsa, borde hon ej besvara hans helsning och var hon nödtvungen dertill skulle det ske med rodnande bryderi; hennes anlete borde säga nej! långt före hennes ord till hvarje opassande förslag. Men P. Latro fortsätter och tecknar kvinnorna sådana de voro: långt ifrån att motsvara den nyss meddelade skildringen, visade de anleten med den mest förföriska uppsyn, voro knappast mera klädda än om de varit oklädda,

med ett så muntert språk, ett så inställsamt väsen, att de lockade alla män till sig och när de sedan genom sin klädsel, sitt sätt, sina ord, sitt ansigte ådragit sig ett oblygt bemötande harmades de öfver detsamma.

Det är möjligt att Poreius Latro icke fantiserar, men de fel han här lägger qvinnorna till last äro den oundvikliga följden öfverallt der de ej längre hållas innestängda, och att så numera ej skedde tycktes moralisterna nästan beklaga. I Rom hade detta bruk dock aldrig varit enrådande; om hustrun ock i sin grafskrift prisades för att hafva stannat hemma, hade hon likväl aldrig svårt för att komma ut. Hon följde t. ex, sin man på middagsbjudningar och den enda skilnaden var att medan männen lågo till bords, förblefvo qvinnorna sittande. Äfven unga flickor följde sina föräldrar vid dylika tillfällen, men gingo vanligen från bordet vid sista rätten, "för att deras öron ej skulle såras af något opassande infälle". Om detta redan brukades under republiken, så var det under kejsardömet högst få offentliga eller enskilda samqväm der qvinnorna ej deltog, och om de också der stundom, enligt Juvenalis påstående, betedde sig mindre tillbörligt, kan man dock tro att det stora flertalet icke gjorde detta, och med visshet antaga att deras närvaro bidrog att höja sällskapstonen i det stora hela.

Man förebrår dem ock deras slöseri; "de måtte tro", säger Juvenalis, "att penningarne växa i kistan uti samma mån som de slösa bort dem; de beräkna aldrig, de förskingra husets egendom för att kunna omge sig med all möjlig glans då de offentligen uppträda." Men denna oförmåga att rätta sig efter sina tillgångar, detta lättsinniga skuldsättande för att lysa och njuta denna "bristande aktning för sin fattigdom" var tidens stora fel och ej blott qvinnornas svaghet; dessa gjorde många utgifter som fullkomligt kunna försvaras, och öfvade stundom en storartad välgörenhet ehuru deras gåfvor till folket oftast föranleddes af politiska skäl eller fåfånga. I grafskriften öfver en numidisk qvinna säges det att "hon varit en mor för alla, bedröfvat ingen, och hjälpt hvarje olycklig" — ett loford värdigt en kristen.

Man skämtade också öfver qvinnornas lärdom och Juvenalis har mycket qvickt skildrat en lärd dame, som tråkar ut sina bordsgäster genom jmförelser mellan Homer och Virgilius, är stolt öfver att aldrig fela mot syntaxens regel och omöjligt kan förlåta sin man att hafva begått ett språkfel. Men detta är ju endast öfverdriften af en god egenskap; om pedanteriet är en

löjlighet hindrar detta icke att kunskapen är en stor fördel och lika passande för qvinnan som mannen. Vi finna ock en mängd bildade och kunskapsrika qvinnor, ja, äfven författarinnor, och ingen blef harmsen, icke ens förvånad häröfver. Agrippina, Neros mor, skref sina memoirer, som offentliggjordes, Plinius talar om bref från en qvinna hvilka voro sådana "att man trodde sig höra Plantus och Terentius tala prosa", Sulpicia skref en kraftig satir mot Domitianus i fråga om filosofernes landsförvisning och hon utgaf en samling elegier, som man fann väl eldiga, men dock ej ansåg sig kunna klandra emedan de voro skrifna till hennes mor, "ett sätt", sade Martialis, "att vara på en gång mycket lättsinnig och mycket allvarsam." Det är blott bland många kunskapsrika qvinnor, som man kan träffa några blåstrumpor, och endast der stor kärlek finnes för litteraturen händer det att den missbrukas. Det är isynnerhet om missbruken man hör talas; Cato säger om qvinnorna att de omöjligt kunna hålla måtta i något och det inträffade verkligen att de efter att hafva fått bestämmande rätt öfver sig sjelfva äfven togo den öfver männen, öfvade sin myndighet med stor hårdhet och drefvo jemnligheten derhän att de öfversvämmade männens yrken, blefvo advokater, jurister och, hvilket var värre, athleter och gladiatorer. "De flydde sitt kön", säger satirikern, "för att taga allt hvad vårt har obehagligast". Men, som vi redan förut sagt: lika svåra öfverdrifter, som dessa, blanda sig ofta i de bästa idéers utförande och vi ega ej rätt att förkasta idéerna för missbrukens skuld.

Hvad nu angår den verkliga sedeslösheten, de brutna äktenskapen, de talrika skilsmessorna utan anledning, skandalerna och brotten som författare framdraga, så gäller om dem det samma att ehuru de ej kunna anses uppdiktade, finnes intet skäl att tro det de voro undantagen och icke regeln och det är förvånande att se till hvilka motsägelser i detta fall just de gjorde sig skyldiga, som mest klandrade samtiden. Då den konservative Tacitus berömmar germanernas qvinnor, läser han derigenom lagen för romarinnorna, men med rörande ord ådagalägger han på samma gång den aktning han egde för sin hustru; hon åtminstone lefde ej efter tidens sed, som bestod i att "förderfva och låta sig förderfvas", och han talar med aktning om sin svärfars och ännu ett annat hem, der "enighet, ömsesidig kärlek och sjelfförsakelse var rådande." Seneca öfverhopar sin samtids qvinnor med otidigheter; "om en qvinna i våra dagar är kysk", sade han, "är det säkraste beviset att hon är ful"; han skref mot äktenskapet, han

påstod att "kärlek till en annans hustru är ett brott, till ens egen en öfverdrift — men denna qvinnohatare var dock under hela sitt lif föremål för qvinlig ömhet, qvinnor skaffade honom hans politiska ställning och hans husliga lycka. Denne äktenskapets fiende var tvenne gånger gift; hans andra hustru Pauline tycktes återgifva honom hans ungdom och han talar i sina bref om henne och hennes kärlek med den lifligaste ömhet och den största aktning. Detta och liknande exempel visa att om medgången skämt bort qvinnorna, så gjorde de olyckliga tiderna under cesarernæs styrelse dem bättre. De gånvo stora exempel under dessa rysliga tider, underkastade sig utan svårighet fattigdomen i stället för det forna öfverflödet, följde sina män i landsflykt, och många af dem ledo en hjeltomodig död. Efter sådana tider, som Neros och Dominitiari var samhället renadt genom det utståndna lidandet; på tronen kommo, i stället för Poppea och Messalina, hederliga qvinnor, blygsamma, enkla och tillgängliga, samt öfvande alla husliga dygder, och den förnäma världen följde detta föredöme; Plinii skildringar böra, för att man ej skall fälla ett orättvist omdöme, läsas bredvid Taciti. Vi få då intrycket af att i romerska samhället som i alla andra fanns stora dygder bredvid stora laster, att qvinnorna der voro bättre än satirikerna skildra dem, och att det är fullkomligt obevisligt att den fria uppfostran och den oberoende ställning de der erhöilo dömde dem till ett oundvikligt sedligt förfall.

47. Torbrand Grufvu-fostre.

"Far nu väl Hallbera, och må du väl trifvas, och vi snart åter råkas!"

"Haf du tack för denna gången, Gerny. Det har fröjdat mitt hjerta att besöka dig i ditt hem, fostersyster, och se huru stormanligt du inrättat din hushållning, — att du ingått det bästa gifte, och att dina söner äro lofvande mansämnen och din dotter den vänaste mö" — och den talande, en storväxt qvinna, som redan lemnat ungdomen bakom sig, men som det oaktadt ännu kunde kallas vän, räckte sin fostersyster båda händerna.

— Denna tog dem i sina och sade hastigt, i det hon lät en orolig blick genomfara stugan: "Icke säger du så, därför att du anser Torbrand för ett godt mansämne".

"Grufvu-fostren?" sporde Hallbera.

"Gif mig lyckoråd, om du kan," återtog ifrigt husmodern. "Huru skall Torbrand kunna uppväckas ur sin — —"

"För att säga sant, fostersyster min," svarade Hallbera, i det hon drog upp sin kappa öfver axlarna och tillspände den frampå bröstet med en gyllene spänbuckla — "har jag grunat öfver Torbrand, sedan jag kom hit och såg honom, men icke ser jag något råd därför."

"Der ligger han dagen lång", återtog husmodern harmfullt — "och bakar sig vid eldstaden och intet förmår rycka honom ur hans dåsigheit. Der ligger han, trälqvinnor till spe och sina föräldrar till skam. Hån-ord och eggan tränga sig icke till hans öra genom sotet och röken." —

"Var tröst, Gerny fostersyster min! tiden torde väl verka någon förändring", sade Hallbera; men det låg i tonen något, som vitnade om, att hon talade mot sin egen öfvertygelse för att trösta sin fostersyster.

"Han är nu femton vintrar", sade Gerny — "femton vintrar! — det är bragdernas ålder. Hans fader hade vid den åldern skepp och sjelfförvärfvadt gods — femton vintrar!" — Hon teg. För den bedröfvade modern framstälde sig en hel rundmålning af hjeltefränder, hvilka vid femton vintrar med svärdet i hand gått ut för att förvåna främmande länder och derpå vändt åter till hembygden, fräjdade och rika på gods. Blott Torbrand — blott hennes förstfödde skulle förnöta sitt lif, som en dådlös grufvu-fostre.

Hennes fostersyster stod tyst framför henne en stund, der-efter sade hon: "Hugat hafver jag en sak". Hon teg.

Gerny vände sitt ansigte emot henne med ett frågande uttryck, men hvad hon hugat blef icke uttaladt, ty nu rycktes dörren häftigt upp utifrån och en tolf års gosse rusade in i stugan, lemnande dörren öppen och ropande högt, att nu voro hästarne sadlade och männen samlade på tomten. Hallbera räckte ånyo fostersystem sin båda händer, bød henne på nytt farväl och lemnade stugan, följd af sin värdinna.

Dörren blef öppen efter dem, och den lekande vårsolen sköt långa strålar in genom dörröppningen, fördunklande elden, som flammade på härden, och belyste med sitt fulla ljus föremålet för det samtal, som förts derinne. Der var en stor groflemmad yngling, som låg utsträckt vid elden. Anletsdragen voro snarare re-

gelbundna, men vanställdes af sot och rök, håret var hoptofvadt och vanvårdadt, ögonen mörkgrå och stora, men saknande lif och uttryck, och öfver hela hans väsen låg utbredd som en dimma af liknöjd ro och slö hvila.

Hade han hört hvad som sades om honom? Man skulle ej kunna tro det, att döma af uttryckslösheten i hans ansigte; — men han hade dock hört allt. Ett svagt leende halkade som en solstråle öfver hans läppar, men hans halfslutna ögon fäste sig på grufvans lågor, och han såg der underbara ting, dolda för andras ögon. Der i eldstaden rörde sig en hel värld för Torbrand, — en drömverld full af underbara syner, bragdfulla stordåd och glimrande äfventyr. Der i askan skrefvos med gyllene runor sador om gudar och hjeltar, syuliga endast för honom. Der i lågornas rassel tonade för hans öra sånger från den sagodunkla forntiden och den dåddigra framtiden — der klungo dråpor, der sjöngos kärlekssånger för honom — blott för honom. — — Det låg en egendomlig tjusning deruti. För honom var en hvar af de stora trä-kubbar, som lades på elden, ett nytt land, — hvarje låga ett lefvande väsen, kalladt fram till lif som en sprakande gnista, kalladt fram att äflas och strida, yfvas och försvinna, lemnande rum för andra. Och han såg dem födas och dö detta lågornas slägte, led efter led i oändlig mångfald, — ett ständigt nytt skådespel för honom, som ensam förstod dem, som lefde i den drömverld, hvilken hans fantasi skapat åt honom i eldstaden. Hvad rörde honom den yttre verlden? Hvad kunde den bringa honom mer än härden skänkte honom, utan all äflan och möda? Vexlande äfventyr, omätliga skatter, lysande bragder — der voro de för honom, blott för honom. Önskade han ett konungarike — välan, en gyllene tron reste sig i prakt och glans för honom, och lågorna kretsade omkring den och bugade och rasslade, och kronan gnistrade. — — Om också allt inom kort var blott aska och rök — hvad mer? Förgå icke äfven de stoltaste troner, förblekna icke de mest glimrande kronor, om ej förr så dock i döden? — och det går ej så lätt att åter resa en tron, som i fantasiens verld, och ingenstädes synes den dock så lysande som der. År efter år hade Torbrand drömt bort invid elden, hånad och förhånad af husfolket och föraktad af sina jemnåriga, och femton vintrar hade fält sin snö, och femton vårar grönskat öfver honom, der han låg i sysslolös ro, drömmande bort sitt lif vid härden och väl förtjenande det namn som hånfullt tillkastades honom — Torbrand Grufvu-fostre.

Nu reste han sig upp på armbågen och släpade sig något mera bakom elden, som efter forntida sed flammade inom en stensättning midt på golfvet. Derpå makade han bränderna tillsammans med en kolstake och lät sig falla tillbaka i en ställning af så vårdslös hvila, att den till och med syntes obeqväm. Underbart att se, huru solstrålarne sköto in genom dörren och trängde tvärt igenom eldslågorna! huru de danade glänsande vägar genom rökmolnen, som hvälfdes upp emot taket, brytande deras färger på tusen olika sätt och kommande de sotiga hjelkarne att glänsa och gnistra. Torbrands öga följde dem med slö, drömmande beundran. Dansade väl på dessa strålande vägar hulda elfvor in i människoboningar, förande ljufliga drömmar — människans enda sällhet — med sig från de himmelska gårdar, der de hade sitt hem? Voro de återskenet från den strålande härd, som flammade i gudarnes sal? Torbrand ville ej grubbla deröfver — han ville njuta. Med halfslutna ögon och halföppen mun låg han der, skådande ömsom uppåt mot röken, ömsom in i lågan. Färger och former växlade — det var lif, det var lust — det var färgspel — der rullade ett haf sina dunkla böljor — der seglade gnistor som skepp, der summo glödande hvalar — der kommo sprakande härar, — men der — allt vek för denna syn — trädde en mö ut ur lågorna. Guldfärgade och rosenskimrande flammor ordnade sig till en dräkt kring luftiga lemmar — lockar böljade, ögon lyste, läppar glödde. Denna syn var ej ny — hon var honom väl bekant. Manad fram af hans inbillning, hade denna syn ofta stigit upp ur lågan och han hade kallat henne Frid, grufvans dotter. En half suck smög sig ur Torbrands bröst, och han mera hviskade än qvad:

Lekande låga,
 ljufliga flamma,
 mö som jag mån-
 de minnas för evigt!
 du har mig dårat,
 du har mig fäst.

Sväfva i härden
 strålande låga,
 tindrande tärna,
 träd uti dansen!
 lemna i grufvan
 glödande spår!

Högt jag dig älskar,
ungmö du väna!
solstrålens hägring,
skimrande flamma!
allt du förskönar,
eldgrufvans dis! *)

"Trollen tage den disen!" ljöd Gernys röst invid sonens öra.
"Trollen tage henne och behålle henne!"

Ett fräsande regn föll öfver eldstaden från kannor och ämbaren i hans moders och hennes tärnors händer, men från Torbrands läppar var ett jemmerrop färdigt att bana sig väg, då han såg mön i lågorna vrida sig i dödskampen, den glänsande klädnaden mörkna, lemmarna upplösas i rök, läpparna blekna, ögonen slockna. Men han betvang sig, reste sig upp och vacklade ut, stödd mot kolstaken, och följd af tärnornas skratt och sin moders vredgade ögonkast.

Derute strålade solen klart, björkar och alar började löfvas och hafvets vågor dansade muntert om med hvarandra. Hur de qvådo!

Torbrand gick ned till stranden, böjde sig öfver vattnet och lyssnade. Det var helt visst en trollsång, som ljöd till honom ifrån djupet. Han log, skakade håret ur pannan och kastade sig ned vid strandbrädden, låtande sina ögon följa böljornas gång, lika drömmande som han plägade följa de fladdrande lågorna.

Så förgick dagen. Solen sänkte sig och vågorna färgades i dess strålar. Hvarje bölja liknade en flamma, glödande — skimrande. — Hur de nickade åt Torbrand och lockade! — han följde deras maning — reste sig upp, kastade af sin sotiga dräkt och snart flöt grufvans fostre på vågen. Hans starka armar klöfvo böljorna, som höjde och sänkte sig i allt starkare svallning. Utåt hafvet bar det med kraftiga simtag. Huru friskt och kyligt det var i det purprande guldkimrande vattnet!

"Godt simmar du, grufvu-fostre," ljöd en röst tätt, vid hans sida — "nästan så godt som jag". Och nu sköt en simmare fram bredvid honom, och Torbrand igenkände sin endast ett år yngre broder Gunnar.

Torbrand svarade icke, och sida vid sida sköto bröderna fart i täflan utåt hafvet.

"Nu är det tid att vända åter," sade slutligen Gunnar — "hafvet häfver sig och himlen mulnar".

*) Gudinna.

"Den trötte må vända — den rädde må söka landet," svarade Torbrand.

Men Gunnar vände icke, och Torbrand sam framåt i de guldglänsande vågorna. En tanke genomfor ett ögonblick hans hjärna — han ville simma ut i det eldfärgade hafvet, simma tills armen domnade, foten svek, — simma, tills Rån för honom öppnade sin perlbesatta sal i hafvets djup. Kanske fans der en lågande härd, der man förunnades njuta och drömma i ro? — der inga hån-ord störde och ingen eggan förjagade drömmen? — Men nu märkte Torbrand, att Gunnars simtag blefvo allt svagare.

"Vänd åter till stranden! ropade han och ville skjuta starkare fart utåt; men hans broders händer famlade nu osäkert och hans hufvud sjönk ett ögonblick under vattenytan för att åter skymta fram, då vägen rullade mot landet.

"Vänd åter!" ropade ifrigt Torbrand och fattade sin broder i axeln.

"Jag förmår ej mera," svarade denne och hängde sig ångestfullt vid Torbrand.

Ett leende gled öfver grufvu-fostrens läppar, en gnista glänste i de stora grå ögonen. Han vände mot landet utan att säga ett ord, och med den växande vinden genom de fradgande vågorna förde han stark och lugn sin broder mot stranden.

Hunnen dit lemnade han sin utmattade broder, skakade sitt långa hår, som likt en väldig lejonman fladdrade kring hans axlar, höljde sig hastigt i sina kläder och gick stödd emot kolstaken långsamt in i stugan, der han intog den plats, han vanligen innehade vid den flammande elden.

Dagar förgingo och Torbrand låg som grufvans fostre vid elden, dädlös och förhånad som alltid, men medvetandet om sin styrka medförde han från sitt bad i hafvet. Tanken på egen kraft gjorde Torbrand tålig och fördragsam. Han visste sig vara den starkaste, — hvarför skulle han icke hvila nu och drömma?

Hösten kom, Torbrand såg genom dörren, huru träden fingo eldens lifliga färger, och huru de fallande löfven fladdrade som lågor fram och åter för vinden. Hafvet reste sig i tvära blyfärgade bränningar. Torbrands moder var i frustugan med sina mör, och hans syskon hade dragit ut att möta boskapen, som hemtades från sina höstbeten. Torbrand var ensam i stugan, han njöt af att vara allena, han värmdes sig vid elden, makade glöden tillsammans och qvad sakta för sig sjelf. Han hörde på tomten bölande boskap och skällande hundar; men hvad frågade han der-

efter? han hörde dörren öppnas och åter slutas, men låg kvar i drömmande ro.

Lätta steg ljödo derinne och i ett nu trädde för Torbrands öga en liten flickskepnad. Grufvu-fostren reste sig till hälften. Vänare väsen hade icke ens grufvan visat honom. Tvänne skalkaktiga, men likväl milda svarta ögon tittade fram under gyllene ögonhår och kring det fint formade ansigtets oval föllo skimrande lockar. De flöto som floder af guld ned öfver hals och axlar, omslöto en med silfverbälte omgjordad midja och slingrade sig ned på en kjortel af grönt kläde, hvars utsydda lad vid hvarje steg kysste små fötter, instuckna i kängor af elghud.

"Frid, grufvans dotter, hvar har du varit?" mumlade Torbrand.

"Jag är Gudrid Ingemunds dotter," svarade den tilltalade med ett blidt leende, "och min moder Hallbera sände mig hit till vintervistelse hos sin fostersyster Gerny."

"Så var då välkommen till mitt hem, Gudrid, och må du väl trifvas!" sade Torbrand, i det han reste sig helt upp och räckte sin breda hand ut emot Gudrid.

Hon tog den och log emot honom. "Du kände icke mig," sade hon skalkaktigt, "men jag känner dig fullväl. Du är Torbrand Grufvufostre."

En mörk sky drog öfver Torbrands ansigte. "Har du hört talas om mig?" sporde han.

Hon böjde sitt hufvud och jakade.

"Och hvad sade de om mig?" vidblef han bittert, och för första gången i sitt lif kände han sig sorgsen öfver det, som man möjligen sagt om honom.

"Min moder Hallbera talade om dig och dina syskon," svarade Gudrid, undvikande hans fråga.

"Och hvad sade hon?" upprepade Torbrand nästan hotande, och hans hand kramade kolstaken, som han sällan lemnade.

"Hon sade," svarade Gudrid och drog sig ett par steg baklänges — "att din syster Valgerd vore vän och fager — din broder Rafn en munter sälle och väl skickad, att Gunnar vore det bästa mansämne, snart en man, men om dig sade hon blott" — Gudrid teg.

"Nå?" sporde Torbrand och bet tillsammans sina tänder af harm och sorg öfver det, som han väl visste vore hans lott att höra sägas om sig, men hvilket han dock genom en besynnerlig motsägelse ville framtinga från flickans läppar. "Hvad sade hon om mig?"

"Hon sade," återtog Gudrid med fasthet, liksom retad af Torbrands envishet, — "att du blott vore en grufvu-fostre."

"Men jag är stark, Gudrid, — starkare än både Rafn och Gunnar." Han fattade hennes hand och såg ifrigt in i hennes ögon.

"Desto sämre för dig, att du är stark," sade flickan halft förskräckt.

Torbrand släppte hennes hand och sjönk sakta ned vid härden. Nej, hon var icke Frid, härdens dotter, — hon var icke för honom. Hon var för Gunnar, för Rafn, för Valgerd, — icke för honom, grufvans fosterson.

Gudrid trädde fram till hans sida, hennes mjuka hand strök håret ur hans panna och hon sporde sakta: "Harmar det dig mycket att kallas grufvufostre?"

Han sköt henne lugnt åt sidan och svarade ej.

Gudrid gick åter till honom. "Du är starkare," sade hon bedjande — "du är fagrare än dina bröder — blif icke längre grufvans fosterson! blif min!"

Torbrand betraktade ett ögonblick Gudrid, då hon stod framför honom späd och fin, med de små händerna på hans arm och de svarta strålände ögonen fästa på honom. Han kastade derpå en hastig blick på sina egna starka lemmar och brast ut i ett skallande skratt.

Gudrid drog sig blyg tillbaka ifrån honom och gled ut genom dörren. Torbrand blef ensam med sina drömmar vid eldstaden.

Vintern kom och Gudrid blef i huset. Blid som en solstråle dvaldes hon der, lockande alla att fröjdas åt henne. Långa stunder kunde Torbrands öga följa henne, då hon rörde sig af och an i stugan. Han såg hennes smärta gestalt, luftig som en fladdrande låga, röra sig omkring eldstaden. Han hörde hennes röst tona, låg och smekande, och en underlig längtan fattade honom. Han var icke längre den stilla grufvu-fostren, som nöjde sig åt lågornas lek och njöt af värmen från eldstaden i lugn ro, han längtade ut i världen, han ville öfva stordåd och vinna gods, och rik och fräjdad vända åter till Gudrid. Då skulle hon lära att akta och älska honom. — — Men dagar gingo; det blef vår och Torbrand såg med afundens skarpsynthet, att i två unga hjertan var det äfven nu vår, — han såg att Gudrid och Gunnar böjt sig till hvarandra i ömsesidig kärlek, och han mumlade för sig sjelf, der han låg: "Nej, hon var icke för mig — hon var icke Frid, härdens dotter."

Det vårade allt mer, isarne lossnade, snäckorna drogos i sjön och männen fäjade sina vapen och redde sig till sina sommarresor; men Torbrand låg som vanligt vid eldstaden, drömmande och längtande.

"Nu draga männen söder ut i ärofulla härnadståg," sade Gerny och stötte föraktligt till Torbrand, der han låg vid härden — "och din fader drager med, men de som yngre äro vilja blott njuta hvilan och lugnet. — Fege undfly de all fara och tänka blott på att mätta sig och förnöta lifvet i lätja."

"Ja, så är det, moder," svarade Torbrand och makade sig närmare elden.

"Ja, så är det," vidblef denna. — "Illa är att ega dådlösa söner, och vore det långt mera fröjd att följa dem alla till högens ro, än att se en förnöta sina dagar som grufvans fostre."

Torbrand teg blott. En tärande längtan att handla, att öfva storverk brann inom honom, men han dröjde dock ännu, oviss om han skulle helsas med bifall eller hån, och tiden gick och Torbrands fader drog i viking och Gunnar följde honom; men Torbrand låg ännu som dådlös grufvu-fostre vid härden.

Sommaren led, det blef höst. Kornet var inbergadt, männen kommo hem från sin viking. Gunnar kom hem med sin fader. Huru fagert rodnade icke Gudrids kinder emot honom? huru glänste icke hennes blickar? och hornet gick rundt och trolofningen dracks, men Torbrand var ännu grufvu-fostre.

Då gick rykte om, att våldsverkare drogo omkring i landet. Vilda barsärkar hade kommit, brännande gårdar och rånande kvinnor, och vida spordes om deras odåd. Gudrids kinder bleknade och Valgerd ryste, då deras namn nämdes, och männen höllo sig hemma vid till kvinnornas skydd.

"Är du rädd för barsärkarne, Valgerd?" sporde Torbrand.

"Åh," svarade hon spetsigt, "mine tappre bröder lära nog värna mig."

Men vid det ordet smög sig Gudrid intill Gunnar, och han grep beslutsamt om svärdet, men ett smärtfullt leende gled öfver grufvu-fostrens läppar. Aldrig skulle någon så med förtroendefull ömhet smyga sig intill honom, aldrig så se in i hans ögon och smekande stryka lockarna ur hans panna.

Det var en dag och Gunnars fader hade dragit på jagt efter en varg, som förrödde hjordarne. Hafvets vågor häfde sig våldsamt och nordan-stormen röt, men på hafvet närmade sig en drake. Dess svarta bog plöjde de skummande vågorna och dess

blodbefläckade segel utspändes af bören. *) Det var barsärkarnes drake. Den lade till vid gården, och som en skara ulfvar störtade tolf barsärkar, skriande och ursinnige mot eldskålen. **) Skrämda dolde sig qvinnorna i lokhvilor ***) och på loft, och männen fattade sina vapen. Blott Torbrand låg ännu vid härden undrande och väntande, om någon ville påkalla hans bistånd. Döf för allt buller låg han der med ögonen fästade på lågan, som steg och sjönk i behagfulla böjningar. Der var Frid, härdens dotter, mera strålande än förr, — der kretsade omkring henne i oredigt virrvarr jättar och barsärkar i strid om henne, men hon fäste sina ögon på Torbrand. Det låg tro, det låg hopp och förtröstan i den blicken, och grufvans fostre förstod, hvad hon ville säga honom. Men han förblef liggande, kastade blott då och då väldiga stockar på elden och sträckte sina lemmar i lugnt välbehag.

Striden gick illa. Torbrands fader var borta med en del af sina män, och ingen förstod att rätt leda försvaret. Somlige voro fallne, andre sårade och Gunnar, inseende omöjligheten att stå emot barsärkarne ensam, kastade sig på en häst för att skynda till sin fader och påkalla hans hjälp. Nu störtade barsärkaflocken mot stugan. Rasande med svärderna, sprungo de fram under vilda skri som ulfvar en yrvädersnatt. Men hvem väntade dem der vid dörren? Lugn och axelbred stod han der, Torbrand Grufvu-fostre, stängande dörren med sin kropp, fast besluten att dessa vilddjur aldrig skulle skåda grufvans eld, som blossade der inne. Ett svärd hängde väl vid hans sida, men hans händer svingade en väldig blossande stock. Hans arm förde med kraft detta vapen, som grufvan gifvit sin fostre, och barsärkarne veko för eldskenet; men snart anföllo de honom från alla sidor. Då lyfte Torbrand den brinnande stocken öfver sitt hufvud och lät den med jättekraft falla ned. Tvänne barsärkar föllo, de andre veko åter tillbaka, men icke utan strid. Svärd höjdes, spjut blixtrade, yxor svungos, men alla slogos dock till jorden af den brinnande stocken i Torbrands hand.

Det blef afton. Striden var slut. Några barsärkar voro fallne och de andre flydde ned på sitt skepp, som nu långsamt, likt ett såradt hafsvidunder, aflägsnade sig från stranden. Med dröjande steg och stödjande sig mot den nu slocknade stocken,

*) Gynnande vind.

**) Hvardagsstugan.

***) Särskildt afplankade sofrum i stugan.

som varit hans segerrika vapen, och trött af kampen gick Torbrand åter in i stugan. Han ropade sin moder och bad dem alla vara vid godt mod, ty nu voro barsärkarne slagne.

De förskrämda kvinnorna tittade försigtigt fram från sina gömställen, och då de blott sågo Torbrand, vågade de sig alldeles fram.

Gerny ilade ut för att se till, om någon af de fallne ännu kunde kallas till lif, och Gudrid följde henne högt ropande Gunnars namn.

Ingen hade ord eller tanke för Torbrand. Han vacklade fram emot härden; nu kände han det först — han var mycket sårad, hvarje hans steg tecknade sig i blod, hans fot var matt, hans blick skum. Han neddignade vid grufvan. Huru lågan flammade upp, bildande lysande solar, glänsande borgar, och Frid, härders dotter, stod vid "borgarled" och vinkade Torbrand!

Han räckte ut sin hand emot henne och sjönk ned emot stugans golf, hviskande med en sista ansträngning: "Hel, Frid, härdens dotter!"

De inträdande kvinnorna funno honom der liggande på sin vanliga plats, lugn och stilla, med bleknade läppar och brustna ögon, som ännu fästes på härden; men kring honom dansade fladdrande lågor sin lätta ringdans och sjöngo i toner, som varit den döde så kära, en dräpa öfver Torbrand *Grufvu-fostre.

—th—

48. Vid afresan från Stockholm.

Mälarstaden synes knappast mer,
Sjunker solbränd uti vågen ner,
Söker vid den lummigt dunkla strand
Uti aftonglöden vågens brand.

När hon *) åter öfver Näckens sal
Morgnad skådar ut åt berg och dal,
Östanvarts en båt på hafvet går,
Och min blick dess skönhet mer ej når.

Men jag läst att denna sköna stad,
Hafomgördlad, mellan gröna blad
Ljuft af målervågors läppar kysst,
Dock ej lefver blott ett lif "til lyst".

*) Sjelftagen frihet med genus.

Och hvartåt min gömda stig må gå,
 Skall med varma slag mitt hjerta slå
 För allt godt, som gror vid Mälarstrand,
 För hvad stort sig rör i Sverges land.

I qvällen.

Vinden saktat har sin lek,
 Hvarje blomma syns så blek,
 Fogeln tyst sig gömmer,
 Slumrar bort och drömmar.

Månen med sitt bleka sken
 Går sin vida väg allen',
 Milda strålar bleka
 Vågors kinder smeka.

I naturens ögonhår
 Dallrar fallande en tår,
 Litvet stilla domnar,
 Vid Guds hjerta somnar.

Wilhelmina Nordström.

49. Öfversättningar från ungerska skalder

af LOTTEN v. KRÆMER.

4.

Till mir son.

Efter ARANJ *).

Gudskelof, att det är åter qväll,
 Herre är man dock i eget tjäll.
 Inne binner ensam, vilset ljus,
 Nattens mörker lurar utomhus.
 Och ännu, min son, du dig ej vänder
 Till din bädd, så mjök, så varm och skön: —
 Lägg tillhopa dina späda händer,
 Bed, mitt lilla barn, din aftonbön!

*) "Aranj är Ungerns Runeberg". (Györy).

Skald jag är och fattig som en sparf,
 Gods och guld jag ger dig ej i arf,
 Men ett fläckfritt namn, och detta blott,
 En i mängdens ögon ringa lott.
 I ditt hjerta trones eld jag tänder,
 I din barnasjäl sår dyra frön; —
 Lägg tillhopa dina späda händer,
 Bed, mitt lilla barn, din aftonbön!

Tron, min son, är fattigmans klenod:
 Den som lidér ger hon tålomod,
 Och den arme — till hans lefnadslopp
 Hinner grafven — ger hon kraft och hopp.
 Ja, åt alla hon till hugnad länder,
 Tro mig du! — det är din faders rön: —
 Lägg tillhopa dina späda händer,
 Bed, mitt lilla barn, din aftonbön!

När så arbetet dig kallar bort,
 Bort från leken — som en dröm så kort, —
 Och en främling tjena blir din pligt,
 Som väl älskar . . . men styfmoderligt,
 Må då hoppets stjerna, hvad än händer,
 Genom tåreslöjan stråla skön! —
 Lägg tillhopa dina späda händer,
 Bed, mitt lilla barn, din aftonbön!

Blir en gång din bittra lärospån
 Att se ärligheten mött med hån:
 Dygd och vett, som skonslöst trampas ner,
 Medan lasten jublar, lögnen ler,
 Och de dumma ega jordens länder, —
 Hemta då i tron din gernings lön! —
 Lägg tillhopa dina späda händer,
 Bed, mitt lilla barn, din aftonbön!

Och när stor du vuxit och du ser
 Att ditt fosterland är ditt ej mer,
 Och när vägen, du skall gå en gång,
 Synes dig som evigheten lång,
 Då det helga ord dig trösten sänder:
 "Jag en pilgrim är på denna ön." —
 Lägg tillhopa dina späda händer,
 Bed, mitt lilla barn, din aftonbön!

Ack, du har ett bättre fosterland,
 Det som skimrar bortom grafvens rand!
 Må den tanken varda dig till tröst,
 När mot Gud det knota vill ditt bröst!
 Tag min kyss och, hvart du än dig vänder,
 Vandra glad i drömmens lustgård grön! —
 Lägg tillsammans dina späda händer,
 Bed nu, dyra barn, din aftonbön!

50. Konsten i hemmet

af

JACOB FALKE.

Öfversättning.

5. Allmänna kritiska anmärkningar. — Stil och harmoni. — Väggmålningens stil.

Efter att historiskt hafva följt konsten i hemmet, bostaden i afseende å dess dekorerings och öfriga konstnärliga utstyrelse, ända till nittonde århundradet, till de förhållanden, i hvilka vi ännu befinna oss, är det nu vår uppgift att egna samma ämne en kritisk-estetisk granskning. Frågan blir dervid hvad vi nu göra och huru vi göra det, men forna tiders sätt att gå till väga får dervid så mycket mindre förbises som man från alla håll, under det i många afseenden sorgliga skick hvari den moderna dekoreringskonsten befinner sig, just tager sin tillflykt till dem. Efter att hafva lärt känna deras historia, måste vi nu äfven bedöma dem efter en och samma estetiska måttstock, för att se till hvad af dem kan ega bestånd för alla tider.

För att intaga en dylik absolut ståndpunkt vid bedömandet, för att finna stödjepunkter, att icke säga lagar, hvilka kunna leda vårt omdöme, måste vi söka att upptäcka de i dessa före-

måls egen natur liggande allmänna förutsättningar. Detta är utan tvifvel svårt, då just synpunkterna och förhållandena äro så olika.

Betrakta vi bostaden t. ex. med hänsyn till klimatets inverkan, så finna vi de största olikheter, som äfven i estetiskt afseende måste vara af betydelse. Nordbon inreder sin bostad företrädesvis för att skydda sig mot vinterns köld, sydländingen mot sommarens hetta. Den senare vill hafva luftiga salar, svala väggar, stengolf, den förre väl ombonade, icke alltför stora, till och med trånga rum, trägolf belagda med mattor äfvensom väggar försedda på samma sätt.

Vidare har man att taga hänsyn till olikheterna mellan stad och land, vinter och sommar. I staden vänder sig bostadens estetik liksom familjens lif inåt; ute på landet låter man den sköna naturen och den fria luften bidraga och räknar på den njutning desamma skänka. Naturen inverkar på anläggningen och anordningen, på proportionerna, på prydnaden, på valet af färger, och blir sålunda äfven estetiskt bestämmande. I förlitan på naturens skönheter äro vi vana att pryda och inreda våra sommarställen på ett enklare och billigare sätt, under det att vi egna vinterbostaden det mått af trefnad, af behag inomhus, af lyx och prakt, som vi anse behöfligt eller eftersträfvansvärdt.

Ytterligare en olikhet är den som förefinnes mellan de stora städerna och småstäderna. I de senare utgöra det lilla för en familj beräknade boningshuset och den fasta bostaden regel; egaren har större anledning att inreda sig så att det räcker för en längre tid och att pryda sitt hus på ett varaktigt sätt; sjelfva konsten befinner sig dock ännu mera aflägsset från småstäderna, och det är svårare att der åstadkomma en prydnad efter konstens regler. I de stora städerna med deras kasernbostäder råder deremot bruket att flytta ur våning i våning, från gata till gata. Osäker huru länge man får stadna och kanske endast under några månader eller år herre öfver de hyrda rummen, och det dessutom med ganska inskränkt makt — huru skulle man väl annat än med ännu större svårighet finna sig i att omgifva sig med vackra

saker eller med en lyx, som man kanske blott alltför snart åter finge afstå till någon annan! Och dock är man uti de stora städerna vida mera böjd därför, vare sig att man tjasas af allt det sköna och behagfulla som man ser, eller ock att man i bostadens större bekvämlighet och trefnad vill söka en ersättning för bristen på en trädgård, på ett eget hus och på det lättare umgänget i den fria naturen, eller ock slutligen till följd af det sociala livets större och rikare utveckling.

Nya svårigheter uppstå om man tager hänsyn till olikheten mellan samhällsklasserna och i förmögenhet, mellan rikedomen och de inskränkta tillgångarne. Det är lättare der hvarest, såsom i England, ett visst allmänt medelförhållande utbildat sig, hvarigenom ett mera likartadt lefnadssätt framkallats. Der kan man öfver hufvud taget betrakta gentlemannens bostad såsom mönster, ty till och med de bostäder, som tillhöra de berömda "upper ten thousand", äro till sin konstnärliga inredning knappast afvikande eller så få till antalet, att de föga komma i fråga. Vida större äro olikheterna hos oss, och om vi, troget vidhållande vårt sträfvan-
vande, vilja sprida den estetiska harmonien — den kostar ju icke mera än disharmonien — och med densamma trefnad och behag nedåt i hemmen, så måste vi äfven taga hänsyn till dessa olikheter. Men samma sak passar icke för alla, och man måste medgifva palatset, den förnäma representationsskyldigheten och den berättigade kärleken till prakt ett och annat i de stora salarne, som faller af sig sjelf att det icke kan ifrågakomma i de trånga rummen i den borgerliga bostaden.

Slutligen måste man äfven fästa ett visst afseende vid invånarnes individualitet och det särskilda ändamålet med rummen. Bostaden är i viss mån vår yttre klädnad, och det för egaren egendomliga må gerna afspegla sig i densamma och trycka sin pregel på den, vare sig att det är af allvar eller glädtighet, enkelhet eller förnämhet, trefnad eller prakt, värme eller köld. Äfvenledes uppställas andra fordringar och medgifvas eller anbefallas andra anordningar, allt efter som rummen äro afsedda till

sällskaps- eller sofrum, för herrn eller frun, till förmak eller matsal.

Under sådana omständigheter synes den uppgift vi hafva uppställt för oss icke utan invecklade svårigheter. Under alla omständigheter förblir det dock alltid ett och samma föremål, som i sig innebär sina förutsättningar. Det är det begränsade, slutna rummet med dess fyra väggar, med golf och tak, det är husgerådet, som skall fylla sitt bestämda ändamål och bestå af ett bestämdt material; från det gemensamma, som beror härpå, måste man äfven kunna härleda de allmänna grundsatser, som just skola tjena oss till måttstock.

Äfven i denna kritiska liksom i den historiska afdelningen är det naturligtvis icke det egentliga huset, icke våningen såsom ett verk af arkitekten, som vi skola sysselsätta oss med; äfven nu är det prydnaderna i rummen, målarens, den konstnärligt bildade handverkarens, dekoratörens, snickarens och tapetserarens arbete. Hvad vi skola sysselsätta oss med är framför allt det, som är beroende af invånarnes smak och val, som är beroende af våra vexlande önskningar och behof.

Vi medgifva gerna att ett sådant särskiljande är ännu mera betänkligt för ett kritiskt bedömande än för en historisk framställning. Hvem skulle väl kunna neka, att enligt den högsta konstnärliga uppfattning hela huset måste vara liksom gjutet i en form, att det yttre och det inre måste stå i harmoni med hvarandra, och att de först tillsammans åstadkomma det fullständiga konstverket! Sålunda borde detta konstverk jemväl vara framsprunget ur en enda konstnärs hufvud, förutsatt, att han vore vuxen en så konsekvent och dock så mångsidig uppgift. Men vi lefva just icke i några ideala förhållanden, och verkligheten ter sig helt annorlunda. Fordringarne på en i det yttre och det inre genomförd konstnärlig harmoni kunna naturligtvis endast uppställas der hvarest huset bebos och eges uteslutande af en enda familj, men icke i våra moderna, stora och medelstora städers kaserbyggnader, som rymma en mängd särskilda hushåll och familjer. I England gäller det visserligen i allmänhet

som regel, att hvarje familj har ett hus för sig, men icke desto mindre försummar engelsmannen att pryda det yttre, han gifver det i estetiskt afseende helt och hållet till spillo, och all den dekoration och konstnärliga prydnad, som han vill anbringa, använder han, med det indragna familjelif han för, uteslutande till att försköna de inre rummen. Hvad som är utanpå huset det ser han ej, och han bygger icke för folket på gatan. Det ligger något hänsynslöst häri, det är sannt — men tillika äfven mera förstånd än i motsatsen, än i en rikt dekorerad utsida med kala väggar i det inre samt en torftig inredning utan alla prydnader.

Det särskiljande, som vi hafva för afsigt att göra, särskiljandet af den inre prydnaden från arkitektens arbete och uppgift, är sålunda möjligt, ty det finnes till; det är icke vi, som framkalla det, utan tidsförhållandena, som vi icke kunna ändra. De fall, då arkitektens arbete är afslutadt med sjelfva byggnaden och då det ankommer på andra, på invånarnes eget bepröfvande, att pryda det inre och inreda det på ett konstnärligt sätt, dessa fall äro ofantligt öfvervägande.

I de få och försvinnande sällsynta fall, då möjlighet förefinnes till ett fulländadt konstnärligt genomförande, må konstnären gerna börja och fullfölja sitt verk konsekvent i samma anda. Men vi tillstå, att det äfven i detta afseende kan blifva för mycket af det goda, att man måste uppfatta denna konsekvens på ett rätt och förståndigt sätt, icke som en konstnärlig eller arkeologisk pedant. Huset och våningen skola prydas konstnärligt, men näppeligen skola de utgöra ett konstverk i den högsta, monumentala bemärkelsen.

Vi lefva i en snabbt vexlande tid; familjen växer oeh förökar sig och krymper åter till samman när barnen blifva stora och lemna hemmet: i och med att familjen ökas stegras äfven våra behof, i och med vexlingarne i lifvet vexla äfven våra önskingar. Om vi göra vårt hus, vår boning till ett fullkomligt konstverk, det vill säga till ett verk, som utgör något i och för sig afslutadt, färdigt och fulländadt, från hvilket ingenting kan

tagas, till hvilket ingenting kan läggas, vid hvilket ingenting kan ändras, utan att tillintetgöra enheten, utan att skada konstverket, utan att man gör sig skyldig till en grymhet, så sätta vi dermed en gräns för alla våra vexlande önskingar och behof. Ja, man skulle ej kunna annat än beklaga den arme dödlige, som nödgades bo i ett sådant monumentalt konstverk! Ständigt frestade att sätta oss i besittning af de vackra föremål, som af den oupphörligt, skapande konsten eller af tillfälliga omständigheter föras oss för ögonen, måste vi bekämpa denna frestelse. Vi kunna icke hänga en ny taffla på väggen, ej ställa upp en bildstod, icke byta ut en möbel, icke skaffa oss en ny dylik, hvars vackra arbete behagat oss. Allting är ju redan från början ordnad på det bästa och fullkomligaste sätt. Sålunda blifva huset och våningen oss slutligen en börda och en plåga, och i stället för att bereda oss njutning hindra de oss att få våra mest berättigade önskingar uppfylla. Är det då icke vida bättre när huset och våningen taga hänsyn till det moderna lifvets aldrig hvilande rörlighet och föränderlighet? Våningen bör låta oss få byta ut det, hvarvid vi tröttnat, mot det som är bättre och beqvämare, sådant som den i utveckling varande tiden frambringar det, den bör låta oss på ett lämpligt sätt inpassa det nya vi skaffat oss med det gamla äfvensom företaga förändringar eller utvidgningar i och med de förändrade och stegrade behofven. Sålunda kommer vårt lifs historia att på ett täckt och behagligt sätt afspeglas i vår bostads historia.

Liksom i förhållande till dessa högsta och absoluta konstnärliga anspråk, måste vi öppet medgifva att vi äfven hysa något kätterska åsigtter beträffande fordringarne på en ovilkorlig enhet i stilen, d. v. s. en bestämd historisk, gifven stil. Det är mycket lätt att uppställa en sådan fordran på vår bostad, den förefaller mycket värd att uppmärksammas, men den är mycket svår att uppfylla. Först och främst är det icke möjligt för hvem som helst redan därför att utförandet är ganska dyrbart. I Paris är det visserligen möjligt att anordna en någorlunda likartadt stil-trogen bostadsinredning med tillhjälp af de förråd, som der finnas

att tillgå, men äfven detta gäller dock endast om de båda senaste århundradena eller snarare blott om de siste Ludvigarnes tid, således om ett tidehvarf, då konsten redan helt och hållet hemfallit åt manér och förvändhet. På andra ställen är man icke så lycklig — och möjligen är det med afseende å denna stil, nemligen barocken, ganska bra. Man nödgas då vända sig till konstnären, som först måste göra upp ritningar, och enhvar vet huru arbetet fördyras, så snart det lemnar det vanliga hjulspåret.

Men äfven i afseende å det konstnärliga möta svårigheter. En sådan fordran förutsätter en ganska grundlig kannedom om konststilarne hos hvar och en, och det är något hvarifrån vi ännu äro mycket långt aflägsne. Det är numera lättare att iakttaga dylika stilfel än att undvika dem. Det finnes icke ens särdeles många arkitekter, som äro i stånd att i afseende å sjelfva byggnaden fullständigt uppfylla ett anspråk, såvida detta icke blott afser en af de större stilarne i allmänhet, utan ett visst bestämdt tidehvarf. Gå vi emellertid längre än till sjelfva byggnaden, och utsträcka vi våra anspråk till dekoreringsen, till möblerna, till det dukade bordet och dess tillbehör, så blir det rent af en omöjlighet att få dem uppfyllda. Ty om vi ock voro i besittning af alla möjliga konstärkeologiska insigter, så fattas oss dock en mängd mönster, som icke mera finnas till eller aldrig hafva funnits. Glaskärl t. ex. från den romanska och götiska tiden förekommo endast ytterst sällan och finnas nu mera icke alls, porslinet härleder deremot sina former rent af från Japan och Kina. Vi nödgas följaktligen antingen göra eftergifter eller skapa fantasi-former eller ock återvända till de gamla kärnen af tenn eller lera, för att vara stiltrogna. Det, som forna tider lemnat oss i arf, räcker icke till att tillfredsställa de ökade behof, som uppställas af den moderna civilisationen, af det moderna lifvet, hvilket tillika i många afseenden skapat en trefnad och en beqvämlighet som det vore en dårskap att afsäga sig för stilens skull. Och om man äfven antog, att det lyckades få en bostad och dess inredning fullkomligt stiltroget genomförda, så nödgades man, och det är en ny olägenhet, åter underkasta sig all den tunga och plåga

och inskränkning, som vi redan hafva framhållit i fråga om den monumentala bostaden. Vid hvarje förändring skulle vi tveka, för hvarje ny sak skulle vi fråga oss sjelfva, om den stämde öfverens med konst och industri t. ex. omkring år 1550, och kanske blefvo vi tvungna att först anställa en lärd undersökning i ämnet. Och slutligen, om vi också hade öfvervunnit alla svårigheter, så sutto dock vi stackars moderna människor i denna historiska bostad, och borde väl med rätta iföra oss motsvarande klädedrägt, för att icke sjelfva bryta mot stilen och störa den af oss sjelfva skapade ordningen. Ingen lär väl drifva det så långt, men det är den konsekvens hvartill en sådan fordran leder.

Endast då synes fordran på en viss genoinförd stil verkligen vara berättigad, när dermed åsyftas att fullborda och utvidga något redan befintligt, när ett slott skall inredas, som är uppfördt i en viss stil och i generationer varit och för kommande generationer skall förblifva familjesäte. I ett sådant fall, då inredningen jemväl är afsedd att vara en längre tid, må den yttre arkitekturens stil vara den bestämmande, och må de moderna behofven försona sig med densamma så godt sig göra låter.

En dylik försoning mellan det för handen varande behofvet och stilen har i alla tider varit nödvändig, ty sådan enhet i stil, som man nu finner lämpligt att fordra, har aldrig funnits, icke ens på den tid då det fanns en fullkomligt allrådande stil i konsten. Denna fordran har snarare uppkommit af våra dagars brist på stil, vårt sökande efter en stil. I alla tider hafva smak och mod vexlat, om ock icke alltid lika hastigt som nu för tiden, och i alla tider hopades olikartadt husgeråd, och det förr kanske ändå mera än nu. Ty fordom plägade man göra bohaget mera stadigt, mera i stånd att stå emot tidens tand, och på så sätt kunde förfädrens husgeråd, såsom bruket var, ärfvas från slägte till slägte. Derigenom måste våra förfäders rum och kistor småningom fyllas med en mängd föremål, som i stilistiskt afseende icke passade synnerligen väl tillsammans. Och ändock läsa vi ej om att deras egares konstnärliga samveten på något sätt oroades deraf. Eller tro vi, att människorna i början af sextonde

århundradet, då renaissancen med märkvärdig snabbhet drog öfver Alperna, skyndade sig att utbyta sitt gamla götiska husgeråd mot det nymodiga? De läto helt lugnt skåpen och kistorna, borden och panelningarne stå kvar, till dess det stigande behovet eller ålderdomsbräckligheten gjorde en förändring nödvändig.

Att genom ett sådant sammanförande af ärfdt och hopsamladt husgeråd ingalunda behöfver framkallas ett intryck af konstnärlig oro, af något opassaude och störande, det se vi ofta i konstvänners och samlares bostäder, om de nemligen hafva valt i en medveten afsigt och med verklig smak, och om de vid anordningen hafva tagit hänsyn till det dekorativa. I annat fall framkallas visserligen endast allt för ofta intrycket af ett klädstånd eller en antiqvitetshandel. Har deremot en konstnärlig smak varit rådande, sammanföras de spridda föremålen af en lugn bakgrund, så känner man sig öfverraskad af det måleriska intrycket och den harmoniska verkan, och det faller icke någon in att stöta sig dervid att århundraden och verldsdelar förts bredvid hvarandra på några tums afstånd.

Det, hvarpå denna harmoniska verkan företrädesvis beror, har visserligen till största delen kanske icke framkallats af konsten, utan af tiden. Aldern har dämpat det bjerta i färgerna, har minskat metallernas glans och har öfverdragit allt med en patina, som mildrar och försonar motsatserna. Det som tiden här har gjort, kunna vi visserligen icke ordagrannt göra efter: vi kunna ej göra nya saker gamla, vi kunna icke öfverdraga dem med en konstgjord patina, utan att sålunda hemfalla åt ett arkeologiskt-konstnärligt konstmakeri. Men vi hemta deraf en viktig lärdom. Vi se, att det icke är stilen, d. v. s. icke en bestämd, historisk stil, konsekvent genomförd, hvarpå den lyckade, oss fullkomligt tillfredsställande verkan beror, som förlänar bostaden den konstnärliga helgden, utan det är harmonien. Man kan således komma till harmoni äfven utan en viss historisk stil. Harmonien är sålunda det mål, som den moderna bostaden aldrig får lemna ur sigte, då vi sjelfva icke ega någon bestämd, oss tillhörig stil, som kan ersätta densamma.

Den konstnärliga harmonien är beroende af två moment, af färg och af form; den förutsätter i afseende å bådadera enhet, olikheternas samklang och sammansmältning.

För den vanliga blicken, och man kan nästan säga i allmänhet, är färgen vid bostadens prydnad och inredning ännu af större betydelse än formen. Färgen bestämmer det första och mest i ögonen fallande intrycket, den är afgörande för den allmänna stämningen, och med densamma kan man, om icke dölja, dock undandraga uppmärksamheten fel och ojemnheter i formen. Ehuru det endast är en sällsynt gåfva att kunna göra sig reda för de finare färgverkningarne, så är dock känslan för fel och disharmoni i färgen allmännare än för dylika förseelser mot formen, till hvilkas bedömande en viss grad af kunskap är nödvändig. Det är färgen som företrädesvis utgör karakteren i en bostad, och med densamma kunna vi efter behag bestämma denna karakter. Med färgens tillhjälp kunna vi göra att rummen se större eller mindre ut, högre eller lägre. Vilja vi göra rummet allvarligt eller gladt, naket eller rikt, enkelt eller praktfullt, vilja vi gifva detsamma en hemtreflig, en poetisk, en kall eller en varm stämning, vilja vi skapa oss en lugn vrå att drömma i, ett ställe för ensamhet och tankfullt begrundande eller ett ställe för nöjen och samqväm — så blir färgen vårt första och sista medel dertill. Färgen eger en trollmakt, som bringar godt och ondt, glädje och solsken, sorg och dysterhet, men aldrig förblir likgiltig eller låter sig behandlas med likgiltighet. Den verkar fränstötande och tilldragande, den skapar trefnad och behag, den stegrar välbefinnandet till förtjusning, men äfven otrefnaden och obehaget till fasa och förtviflan. Den, som vill begagna sig af denna trollmakt, får icke, i enlighet med nu gällande regler och nu rådande smak, visa sig svag och obestämd, utan måste uppträda med kraft lik den som vill nå det sköna. Det erfordras djerfhet redan vid det första steget, vid valet af hufvudfärg. Denna är den afgörande och är i afseende å de följande bestämmande för konstnären. Han bibehåller likväl så stor frihet i valet af färger och färgtoner, att han kan åstadkomma en mängd olika skiftningar.

Om vi således äfven nödgas lägga den hufvudsakliga vigten vid färgen, vid den färgbelagda dekoreringen, så får man dock ingalunda, därför att ojemnheter i formen vanligtvis endast äro märkbara för kännare, försumma enheten eller det likartade i formen. Med denna formens enhet förstå vi ingalunda, såsom redan sagdt, en viss bestämd historisk stil, icke någon af dem som en gång varit af betydelse i konstens historia. Vi vilja helt och hållet se bort från den grekiska, götiska, renaissance-stilen och hvad de allt må heta, och likväl fordra en enhet, ja till och med en stil, eller snarare stil i allmänhet. En teckning, en deko-
 ration, en möbel kan hafva stil utan att tillhöra något af dessa mycket omnämnda konsttidehvarf, vare sig som original eller som efterbildning, liksom en taffla kan hafva stil och dock icke behöfver vara målad i någon viss mästa- res, tids eller skolas smak. Stilen är föremålets idealisering, den harmoniska öfverensstämmelsen mellan formen samt medlet och ändamålet, föremålets öfverens-
 stämmelse med sig sjelft, med sin idé. En möbel har stil när den på ett fulländadt sätt är hvad den skall vara, när den utgör en trogen konsekvens af sin uppgift och när den med o-
 stridlig klarhet lägger denna sin uppgift i dagen. Ur denna synpunkt kan den enklaste och den rikaste möbel, den enklaste och den praktfullaste bostad vara stilfull. En turkisk divan t. ex. är en bland de mest stilfulla möbler, oaktadt den icke visar en enda bit trä, i hvilken en bestämd stil kan yppa sig, oaktadt, eller kanske snarare just till följd af, att den icke har någon bestämd, skarpt begränsad form. En generation af konstnärer eller konstnärligt bildade handverkare, som klart inser sanningen af denna grundsats, kommer att visa stil i allt hvad den skapar, och ett helt tidehvarf, som underkänner denna sanning, kommer likaledes icke att skapa annat än sådant som saknar stil, om man också måste medgifva att detsamma (såsom förhållandet t. ex. är med det adertonde århundradet) eger en gemensam stil, eller kanske snarare ett gemensamt manér. Nu mera hafva vi i alla grenar af konstflit förlorat stilen, emedan vi glömt, emedan vi ansett det under vår värdighet, att utforska föremålets sanna och

rätta form: vi ville alltid någonting nytt och ovanligt. Efter att slutligen hafva kommit till bättre insigt, sökte vi vår räddning, den ene i antiken, den andre i gotiken, den tredje i rococcon, i stället för i tingen sjelfva, i våra behof, medel och mål. På den förstnämnda af dessa båda vägar hafva vi ej kommit längre än att eftersträfva främmande sätt, och vi hafva ofta nog nöjt oss med de tarfligaste medel och trott oss hafva åstadkommit storverk med en mæanderlist, med några palmetter eller något litet gotiskt fial- och rosverk. Det är på den andra vägen som vi återfinna oss sjelfva, som vi uppfylla de åsyftade ändamålen, våra praktiska och-estetiska behof samt komma till harmoni med oss sjelfva, med vår tid och vårt ideal.

Hvad vi anse erforderligt för den moderna bostaden, detta slag af stil, är icke något annat än bostadens idealisering, det är ett förskönande, ett förädlade på en grund af sanning, af enhet med sig sjelf, medelst tillhjälp af färg och form. Fasthålla vi detta, skola vi i många tvistiga frågor med säkerhet finna den rätta vägen gent emot en mängd fel, som nu för tiden begås.

Vi se sålunda icke sällan, att man genom dekorerings vill låta rummet se ut som något helt annat än hvad det verkligen är. Men det strider just mot sanningen, mot enheten med sig sjelf. Vi vilja och böra smycka det slutna rummet såsom sådant, men icke förvandla det till någonting annat, icke till den fria naturen, icke till en skog eller en trädgård: det skulle vara illusion, det skulle vara bedrägeri, icke en idealisering af föremålet, icke en öfverensstämmelse mellan den konstnärliga anordningen och ändamålet eller idéen. Visserligen kan man tänka sig utomordentliga fall, då äfven något dylikt kan vara tillåtet samt till och med intagande. Vi erinra oss sålunda berättelsen om den engelske skalden Lee Hunt, hvilken, då han för ett tryckfrihetsbrott blifvit dömd till två års fängelse, förvandlade detta på ett sådant sätt. Han klädde väggarne med tapeter, som förestälde täta törnrosäckar, och lät brokiga, blommande slingerväxter fläta sig kring det trånge jerngallret i fönstret, så att det såg ut som om trädgårdsmästaren med flit ordnat det på sådant sätt; han stälde blommor på skrifbordet och hvar det fanns en

plats, och han målade i taket en klar, blå himmel, några lätta moln och i luften sväfvande foglar. Sålunda trollade den fångne skalden bort den grymma anblicken af de kala murarne och känslan af ofrihet, derigenom att han skapade omkring sig en yppig, doftande löfsal, i hvilken han trodde sig lefva liksom i en trädgård. Under de gifna förhållandena kan man ej annat än finna skaldens tanke intagande och poetisk, men vi skulle begå ett misstag om vi ville göra till princip det som han gjorde. Vi skulle icke blott synda mot idéen, vi skulle äfven snart komma till insigt af att den förnärmade idéen vet att hämnas. Om vi göra ett försök och måla på våra väggar en skog eller en trädgård, det må vara aldrig så skickligt och lyckadt, aldrig så förvillande — åsynen af den verkliga skogen, doften i densamma och ljuset som leker i den, den verkliga blomstrande trädgården, som vi kunna njuta af i full frihet, skola snart göra oss trötta, öfvermätta och förargade på den konstgjorda skogen och den konstgjorda trädgården. Författaren fann en gång vid södra kusten af England i ett världshus ett litet rum, genom hvars fönster en stor murgröna växte in och klädde tak och väggar med sina rankor och sina glänsande mörkgröna blad, så att det blef som en tät löfsal, samt helt och hållet omhöljde spisen med den deri flammande brasan. Det lilla rummet såg ofantligt täckt ut i denna yppiga grönska, på hvilken det röda skenet från elden i spisen lekte; men ville man måla något dylikt, så skulle just frånvaron af tjušnjingskraft och effekt lägga det begångna misstaget i dagen.

Ett likuande misstag var begånget vid den mest storartade och i sitt slag förträffligaste tapetdekoration, som den senaste världsutställningen i Paris hade att uppvisa. Den hade förvandlat väggarne till en arkitektoniskt rikt indelad trädgårdsmur med pelare och nischer på och i hvilka stodo stora blomsterurnor, med stora fönsteröppningar, genom hvilka man skådade ut öfver ett skönt landskap. Man visste dervid icke alls hvad sjelfva rummet egentligen skulle föreställa. Kanske en trädgård? mot ett sådant antagande stred dock anordningen i det inre; eller ett

slutet rum? men då borde man icke tvärs öfver murarne hafva sett ut i fria luften. Det onda blef än värre derigenom, att landskapet, såsom endast ett upprepande af samma tapet, var alldeles lika från alla fönstren. Man kan se ett ornament upprepas, emedan det i och för sig icke är någonting, men ett återupprepande af en bild ur den verkliga naturen är lika orimligt som ett återupprepande af naturen sjelf.

Dylika fel möta vi ganska ofta i moderna boningsrum, och isynnerhet uti sådana som uppträda med mera anspråk, ja de fransyske tapettillverkarne och dekoratörerne lägga just an på sådana tillverkningar. De hafva åter gjort det modernt att måla taket med en leende himmel, försilfrade moln och sväfvande foglar, eller till och med flygande genier, liksom bruket hade varit på rocococons tid och liksom Lee Hunt hade låtit måla taket i sitt fängelse. Visserligen är en ständigt leende himmel mycket vacker, men man lefver ej alltid under en sådan, lika litet som alltid i lyckans solsken. Möjligen skulle — och det med full rätt — en hypokondrisk natur finna sig frestad, att måla svarta, dystra åskmoln i taket. Ej heller skulle vi kunna komma från den olägenheten att nödgas hänga upp ljuskronan i molnen eller att för detta ändamål skrufva in en krok i den blå himmeln. Det finnes personer nu för tiden, som tycka om att förvandla sin sängkammare till ett beduintält, sitt badrum till en rörkoja: det är ett individuelt nöje, som man väl får uana en Sahararesande eller en ifrig fiskare, men konsten och skönheten hafva dermed ingenting att göra.

Fullfölja vi denna tankegång, skola vi snart inse huru mycket målad, vi mena icke färgbelagd, arkitektur och plastik äro att hålla på. Den stil, som vi fordra, fordrar å sin sida sanning, ty den upphäfver icke verkligheten, utan idealiserar den endast. Visserligen kan och bör arkitekten under vissa omständigheter tillämpa sin arkitektur äfven i det inre, isynnerhet när frågan är om större och viktigare rum, som mera äro afsedda för offentliga ändamål eller festligheter än till egentliga boningsrum. Han delar då in den långa följdén af väggar medelst pilastrar, pelare

och lisener, han gifver dem upptill en afslutning genom en framskjutande gesims, och han anordnar taket på ett dertill passande sätt, d. v. s. han indelar den stora, eljest släta ytan på ett rytiskt sätt genom framspringande och tillbakadragna delar. På samma sätt kommer bildhuggaren, stuckarbetaren och fogar till arkitektens verk den ornamentala prydnaden, denna må vara så enkel eller så rik som man vill. Deremot kan ingenting vara att invända, om den stil man bestämt sig för eller rummens beskaffenhet och ändamål göra sådant erforderligt eller önskvärdt. Men allting måste då verkligen vara hvad det ger sig ut för att vara. Målad arkitektur och målad plastik äro ingenting annat än målade ornament, som verka genom färg, icke genom skuggor och dagrar, och de böra därför äfven betraktas ur målerisk, icke ur arkitektonisk eller plastisk synpunkt. Målad arkitektur och målad plastik äro alltid rigtiga, eller rättare se ut som det som de skola föreställa, endast från en synpunkt och i en viss bestämd dager: i alla andra lägen visa de sig alltid som bedrägeri, som lögn, och störa derigenom rummets harmoni, hvilken alltid måste fasthållas såsom första och sista fordran. Vi måste således helt och hållet ogilla, när man endast genom målning, t. ex. grått i grått, såsom man icke sällan får se, vill framställa hela arkitekturen af en vägg med pelare, refflade pilastrar, vaser, kapitäl och gesimser, med nischer och statyer, eller när man, såsom det brukades under den romantiska tiden, i hast vill förvandla en sal med släta väggar och platt tak till en riddarsal, derigenom att man indelar väggen med målade götiska pelare och spetsiga arkader och målar ett med fiskblåsor fylldt näthvalf i taket. Lika origtigt är det nu allmänt antagna bruket att målaren öfvertager stuckarbetarens uppgift och förser tak och väggar med lister och infattningar i falsk relief, derigenom att han målar dit de grå skuggorna och sätter dagrarne der bredvid. Huru väl det än må vara gjordt, så behöfves det endast att solljuset kommer från annat håll eller att lampan tändes, för att dagrar och skuggor skola visa sig på orätta ställen och bedrägeriet sålunda genast afslöjas. Skall man nu en gång måla så

är det dock helt visst bättre, att behandla dekorationen rent af ur målerisk synpunkt, ty den plastiska, hvars tillgångar äro mera anspråkslösa, är hvarken mera verksam, ej heller är den målade plastiken mera varaktig.

Helt annat är förhållandet när verkligen befintliga arkitektoniska eller plastiska delar målas i olika färger. Om beståndsdelarne, såsom t. ex. brokig marmor, icke i och för sig sjelfva verka nog kraftigt, är målningen fullkomligt på sin plats, ty den kommer arkitekturen och plastiken, som endast verka genom dagrar och skuggor, till hjälp, framhåller linierna, betonar formerna och låter dem synas tydligare och skilja sig från hvarandra. På så sätt lennar målningen genom färgen ett nytt moment till den allmänna dekoreringsen, till hvilken arkitekturen och plastiken här endast medverka, ett moment, som dock måste underordnas dessa båda.

Fasthålla vi den tanken, att rummet såsom ett afstängdt utrymme skall behålla sin karakter och sin bestämmelse, att det genom dekoreringsen skall förskönas och idealiseras, men icke förvandlas eller förändras, så skola vi äfven finna den rätta vägen i den svåraste fråga, som möter oss i afseende å vårt ämne, nemligen i afseende å stilen och vilkoren för den högre målade dekorationen. Denna fråga är så mycket svårare, som den just blifvit invecklad genom konstens mest storartade alster, alster, hvilka man i och för sig icke kan nog beundra och förvåna sig öfver och hvilka för århundraden hafva ryckt den följande konsten med i sin bana.

Om det yttersta konstnärliga målet för boningsrum är harmoni, harmoni i färg och harmoni i form, så måste allt som skall tjena till prydnad underordna sig denna harmoni, foga sig in i densamma. Prydnaden är sålunda ofri, den har en gifven bestämmelse och är ingenting i och för sig; den får icke göra att man glömmet rummet, som den har till uppgift att försköna, att idealisera. Det får icke se ut som om väggarne voro till för prydnadens skull, utan tvärt om, prydnaden är till för rummets skull och måste tjena detsamma. Huru många konster och

konstnärer som än arbeta på att pryda ett rum, måste de dock, ledda af *en* tanke, arbeta till *ett* mål, och det är först resultatet af deras förenade verksamhet, det är först det hela, som, när alla delarne sins emellan stå i fullkomligt samband, bildar konstverket. Det är först totalintrycket, som åstadkommer det fulländade verket. Målaren, ty det gäller för honom i främsta rummet att finna den rätta principen, får ej förbise, att han ingalunda har full frihet; han måste arbeta i öfverensstämmelse med arkitekten och bildhuggaren, ty konsterna äro till för att höja, men icke för att tillintetgöra eller förstöra hvarandra; han måste ihågkomma, att det är en dekoration, som han frambringar, icke en fri skapelse såsom en stafflimålning, hvilken icke behöfver bekymra sig om något annat än sin egen skönhet.

Staffli- eller ateliermålningen är ett helt och hållet fristående konstverk; den har enhet i ämne, i belysning och perspektiv, alldeles för sig sjelf. Dess mål är ett slags illusion, den vill visa åskådaren, som ser in i ramen liksom genom ett fönster, föremålet i dess verklighet, om man så vill i dess idealiserade verklighet, och för det ändamålet anvisar det honom endast en ståndpunkt att fullt riktigt betrakta detsamma. För sådant ändamål måste stafflimålaren, för att vända blicken på hufvudsaken, hufvudfiguren eller hufvudföremålet, ställa densamma i en starkare belysning samt behandla de öfriga föremålen, bisakerna, mera i förbigående.

Öfverflytta vi stafflimålarens frihet och grundsatser på väggmålningen i bostaden, så få vi se hvarthän det leder. Om väggmålningen tillåter sig samma frihet som stafflimålningen, eller har den uppstått alldeles sjelfständigt och oafhængigt i ateliern, för att infogas i väggen, så är det en tillfällighet om den stämmer samman med arkitektens afsigter eller dekorerings och inredningen i öfrigt. Redan därför att den skänker en förvillande bild af en främmande verklighet, är den farlig för rummets harmoni. Förvillande scener med figurer i kroppsstorlek kunna störa trefnaden på ett ställe, som är afsedt till bostad, det vill säga till en angenäm uppehållsort, ty man vistas i viss mån bland främ-

lingar, och det ofta ett ganska besynnerligt slags folk, som befinner sig i en icke mycket mindre besynnerlig belägenhet. Behandlar man väggmålningen som en stafflimålning, så måste den vara beräknad för en viss höjd i förhållande till ögat, för en viss synpunkt, från hvilken endast man har en lugn njutning af densamma; lemnar man den punkten, blir ställningen sned, perspektivet origtigt, hvilket isynnerhet blir märkbart på den arkitektur som möjligen förekommer på taflan. Från hvarje annan punkt i rummet är åskådandet icke en njutning utan en plåga. Underlåter man att göra en sådan beräkning, så är det samma olycka öfverallt. Visserligen kan man säga att det finnes många, som icke se den olycka som här tilldrager sig och icke lida af denna plåga. Det är nog en sanning, men konstens lagar äro icke grundade på de blindes iakttagelser, utan på de seendes och kännandes. Egaren är ej ens nöjd med att hafva denna ena punkt. Snart van vid att se de vackra sakerna i sina rum, fordrar han, efter hvad erfarenheten lär, icke längre åskådandet, utan intrycket, och detta blir efter stafflimålningens principer alltid ett skeft. Följaktligen måste väggmålningen hafva andra principer; den får ej afse ett bedrägeri, icke en efterhärkning af verkligheten, den får icke vara sådan att den kräfver en viss punkt för att betraktas; den får icke framhäfva ett samt låta ett annat träda tillbaka och ställas i skuggan, utan den måste från alla håll erbjuda rummets invånare ett skönt, harmoniskt lugnt intryck. Detta sker emellertid framför allt derigenom, att målningen behandlas med lätt modellering liksom en färglagd ritning utan något djupt perspektiv. Teckningen måste vara vacker, färgtonen harmonisk och lämpad efter ställets karakter; under sådana vilkor kunna trots de enkla medlen storartade resultat uppnås, och man behöfver icke befara att lugnet, den konstnärliga friden störes.

Ända intill slutet af sextonde århundradet hafva också alla konstnärligt bildade nationer medvetet eller omedvetet iakttagit dessa regler för väggmåleriet. De byzantinska och italienska glasmosaikerna, hela medeltidens väggmåleri, som eftersträfvade

och åstadkommo den mest glänsande och brokiga verkan, afveko ej derifrån. Till och med det sengrekiska, från Pompeji och Herculenum bekanta väggmåleriet, som ser ut som om det förskrefve sig från ett öfvermodigt, uppsluppet, om regler sig föga bekymrande konsttidehvarf och som just för sin uppsluppenhet blifvit på det skarpaste tadladt af tidens stränge konstdomare, har aldrig, såsom redan förut utförligt framstälts, för afsigt att efterhärma verkligheten, utan låter de tallösa och mångfaldiga gestalterna uppträda såsom en lätt lek af fantasien. Just det som Vitruvius tadlar, det godtyckliga, djerfva, i verkligheten alldeles omöjliga sättet att använda arkitekturen, är det som är berättigadt och som gör dessa målningar till verkliga dekorationer.

Det är först renaissancens måleri som har öfvergifvit dessa grundsatser. Det var en följd af den utomordentligt storartade utveckling, som egde rum med stafflimålningen under detta tidehvarf, den förvånande fulländning, som densamma uppnådde i att återgifva verkligheten. Vi äro naturligtvis långt ifrån att vilja beklaga denna konstigtning, som skapat de mest beundransvärda verk för alla tider. Det var också helt naturligt, att konstnärerne, medvetne om sin förmåga, öfverförde samma konst på väggytorna, och att de på sådana storartade ytor som ateliererna icke kunde medgifva först höjde sig till de förnämsta skapelser. I Rafaels stanzer och i sextinska kapellet glömma vi med nöje, att sjelfva rummen, som skulle smyckas, blifvit rakt ingenting, och att det är taflorna i och för sig, som vi hembära vår beundran. Vi sky ingen möda, ingen obehämlighet — och det vill i sextinska kapellet ej säga så litet — för att finna hufvudets lämpligaste ställning, läge eller hållning, på det vi må kunna se taflorna så bra som möjligt. I Rafaels stanzer finnes ännu en dekorativt tänkt arkitektonisk anordning af taflorna och utsmyckning af infattningarne, men äfven här tillintetgör hvarje särskild tafvas storartade betydelse verkan af rummet såsom ett helt betraktadt. I sextinska kapellet har målaren Michelangelo glömt arkitekten Michelangelo: den konstrika indelningen af de talrika framställningarna i taket är icke gjord ur arkitektoniskt-dekorativt,

och ej heller egentligen ur måleriskt-dekorativ synpunkt. Fördjupade i betraktandet af enskildheter, kunna vi blott häpnad öfver och beundra hvad som frambragts af en jätte inom konsten, men intrycket af kapellet som ett arkitektoniskt-måleriskt helt, till hvilket två konster enigt samverkat eller bort samverka, är lika med noll. Vi kunna ej ens dölja för oss, om vi förmå lösgöra oss från det fängslande i taflorna för att anställa en granskande undersökning, att intrycket af taket stör intrycket af "Yttersta domen", hvilken senare försmår all hänsyn till det dekorativa, för att icke tala om de taflor som ordna sig i rader till höger och venster.

Inför dessa verk af Rafael och Michelangelo förstummas emellertid kritiken. Vi glädja oss öfver, att dylika verk kommit till stånd, på hvilken väg det än må vara, och vilja med nöje glömma de offer, de må hafva kostat. Men annorlunda är förhållandet med de verk som frambragtes af deras efterföljare, hvilka icke höjde sig på deras skuldror, utan endast följde dem i fotspåren. Det är sällsynt, att här det enskilda höjer sig till sådan betydhet, att det ger oss ersättning för förlusten af ett intryck af det hela, och vi komma derigenom af oss sjelfva åter till frågan om det dekorativa totalintrycket, om den gemensamma harmonien mellan den arkitektoniska, plastiska och måleriska prydnaden. Vi kunna ej heller neka, att barockens och förfallets konstnärer åter hafva sträfvat efter ett dylikt dekorativt intryck, ja att de, trots de hinder som lågo i deras manér, understundom hafva uppnått detta till och med på ett storartadt sätt, fast å andra sidan åter med uppoffring af enskildheternas skönhet.

Visserligen kan man äfven behandla taflor, som sträfva efter ett återgifvande af verkligheten, på ett så dekorativt sätt, att de foga sig efter den allmänna harmonien, och det finnes många lyckade exempel härpå, synnerligen från sjuttonde århundradet. Det är då emellertid i första rummet nödvändigt, att man lemnar detaljens utbildning å sido och fäster sig vid den verkan det hela kan åstadkomma. För det andra fordrar detta manér, för att framkalla en dylik verkan, storartade rum och dertill en rik,

i ögonen fallande arkitektonisk och plastisk prydnad. I sådant fall kan man visserligen, då man egnar den enskilda taflan ringa uppmärksamhet eller endast betraktar den i förbigående, öfverse med de talrika perspektiviska och andra måleriska bristfälligheterna samt fästa sig blott vid den gemensamma dekorativa verkan.

Men som sagdt detta gäller endast om stora, för ståt eller storartade festligheter afsedda rum, såsom t. ex. gallerierna i Louvren eller i slottet i Versailles. Skulle man tillämpa samma princip på bostäderna, komme man att duka under för intryckets öfverväldigande tyngd, och finge dock afstå från att njuta af enskildheterna. Detta är en olikhet, som nu för tiden ofta förbises och förorsakar misstag.

51. Mäster Plut såsom "fastighetskarl".

Då härmed på grund af Red:ns välvilliga önskan, mästarens porträtt presenteras för läsaren, torde följande lilla tillägg få göras till den förut meddelade lefnadsteckningen — grundadt på fullt tillförlitliga, under en resa i Tjust erhållna, underrättelser.

Under yngre åren var det en icke ringa fröjd för P. att vid sina kyrkobesök ta "torn" (melodien) från klockaren, då denne började en psalm, hvarvid P:s då väldiga stämma förintade klockarens. Sålunda blef han mera fruktad än omtyckt. Hans ofrivilliga "nickname" har ock föranledt många uppträden, hvilka alla likväl äro af mera löjlig än allvarlig natur.

Vid notning vintertiden i Gamleby-viken, komma främmande karlar för att dra per lott, sedan fiskevattnet och noten erhållit sin bestämda del. P. gick äfven, men blef aldrig någon *dragare*; han behöfde endast "sjonge" för sin del. Notkarlarnes skrattsalvor genljödo öfver isfältet, och P. fick, jemte sin lott, icke så ringa i extra gåfvor för den "doktige sjongninga" *). Traditionen härom är vida utbredd i hela orten, och har öfvergått till den yngre generationen.

*) Uti Forn-Egypten, Persien, Hindostan m. fl. länder i Orienten, begagnades fordom musik och sång för lika ändamål; och ännu lärers så vara brukligt i vissa delar af Skottland.

P. har nu fått sig en ny "karatör": *fastighetskarl*, såsom han nu benämner sig. Han vårdar nu mera både sin inre och yttre människa, och går icke på någon krog, allraminst för att "sjonge"; oafåtligen välsignande sina välgörare. Sjelfva hans gumma, som på grund af sin mannen öfverlägsna *bildning* . . . ("för si, ho kanle kråte te ett bref, ho, si"), ansåg sig derföre någon gång ett strå hvassare än gubben: äfven *hon* har fallit till föga, och likt Sara nästan anser sin man för — herre.

Gubben har sina funderingar att få "sjonge för Kongens Majestät" och få en medalj . . . Ingen vet hvad framtiden har i sitt sköte — endast att tiderna vexla, och vi med dem.

Vår ursprungliga önskan är fullkomnad. P. bor nu uti egen stuga, och med mera gladt sinne än fordom uppstämmer han:

"högt uppå berget *sjonger* jag så mången gång."

C. E. S.

Mäster PLUT.

Högtidspolska.

Efter Mäster Plut, uppt. och arrang. af C. E. Södling.

The musical score is arranged in four systems, each with a treble and bass staff. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 3/4. The piece begins with a forte (*ff*) dynamic and features various articulations such as accents and slurs. The dynamics fluctuate throughout, including piano (*p*), forte (*f*), and mezzo-forte (*mf*). The score concludes with a double bar line and the word "Fine." written above the treble staff.

*) Ibland 3 à 400 polskor är det första gången jag funnit någon, likt ofvanstående, i ren dorisk tonart. Den utföres något långsammare än vanligt. På samma gång jag velat efterkomma Red:ns önskan, att sätta polskan i moll, kan den ock af den så önskar, spelas dorisk, då *alla* höjnings- och sänkningstecken, såväl de beständiga som tillfälliga, uteslutas. Bäst låter den höra sig på fiol; men g-strängen hör då stämmas i a.

Denna polska är en af de ädlaste perlor inom vår sköna, förhistoriskt anborna folkmusik.

C. E. S.

Den olyckliga.

Folkmelodi, uppt. efter Mäster Plut, arrang. och försedd med
ord i "folkton" af C. E. Södling.

Andante quasi Allegretto.

Con espressione.

mf Mig

sorgen trycker djupt ut-i mitt sin--ne att jag skapad blef i

den--na verd: ty all--tid står så lif-ligt för mitt

min--ne dess fal--ska fröjd, dess ond--ska och dess flärd.

52. Slöjdnyheter.

Högre fackskola för konstsöm.

— Ur Neue Freie Presse för den 21:sta Oktober meddela vi följande intressanta underrättelse:

Österrikiska finansministern egnar en synnerlig uppmärksamhet åt grundläggandet af yrkesskolor; hans officiella verksamhet på detta område har, inom jmförelsevis kort tid, frambringat mycket af nytta och betydenhet, och riksrådet har vid sin senaste session, genom det liberala beviljandet af ett betydligt anslag, erkänt nyttan och ändamålsenligheten af dylika skolors inrättande. Tack vare detta dubbla understöd se vi nu en ny läroanstalt träda i dagen, som till sin plan och organisation synes fullkomligt egnad att med framgång befordra fortskridandet och den konstnärliga utbildningen på ett hittills föga odladt område af den industriella företagsamheten.

Den af finansdepartementet inrättade och underhållna högre fack-skolan för konstsöm, som kommer att öppnas i en enkom för dessa skolor inrättad lokal — Wien, Seilerstrasse N:o 19 — har för sig uppställt den svåra, men, riktigt utförd, högst tack-samma uppgiften att leda det qvinliga handarbetet in på konst-närliga banor, att meddela undervisning i stilfulla, mönstergilla broderier, och att endast låta utföra sådana slags arbeten, som lämpa sig för vidare utveckling, och på detta sätt bilda verkligt konstnärligt skickliga sömmerskor och bringa, åtminstone de talångfullare ibland dem, till den ståndpunkten af industriel skicklighet, som på ett lyckligt sätt förenar handtverket med konsten.

De summor äro ej oansenliga, hvilka vi, särdeles våra fruntimmer, ärligen betala till utlandet för dylika produkter af konst-industrien, framförallt till Frankrike, detta Frankrike, som redan för längesedan förstått att bringa den qvinliga handaslöjden till en hög fulländning, och i öfverensstämmelse dermed till högt pris. Det är af vikt för oss, äfven från nationalekonomisk synpunkt, att häruti likna dem, hvilket vi endast då kunna uppnå, om vi, likasom de, förstå att lyckligt förena smaken, samt färg- och konstsinnet med den tekniska färdigheten, och dessa resultat

vänta vi äfven af en yrkesskola, hvilken, såsom den, hvarom här är fråga, satt på sitt program omsorgen om, ej allenast den tekniska färdigheten i alla både hos oss och i utlandet brukliga nålarbeten, utan tillika den industriela tillskärningen och mönsterteckningen, stil- och färgläran, äfvensom kunskapen i fråga om klädedrägten, och som gjort sig till uppgift att systematiskt bilda smak-, form- och färgsinnet hos sina lärjungar.

Ledningen af denna anstalt är anförtrodd åt skickliga händer; till föreståndarinna är utnämnd fru Emelie Bach, bekant genom sin medverkan i komitén för fruntimmersarbeten vid verldsutställningen, genom sin offentliga verksamhet för tidsenliga reformer i qvinliga nålarbeten, och hvars outtröttliga bemödanden denna nya yrkesskola väl till en del har att tacka för sin tillvaro. Såsom första lärarinna tienstgör fröken Thérèse Mirani, kejsarlig kammarkonstsömmerska, hvars utomordentliga arbeten antagligen äro bekanta. Vi hafva vidare hört att doktor Ilg, föreståndare vid Kejsarliga Konst- och Industri-Museum, skall hålla konstvetenskapliga föredrag rörande saken, att skickliga personer blifvit vunna för undervisning i teckning, och slutligen, att framstående, vid Museum arbetande konstnärer och konstkännare skänka den unga anstalten ett kraftigt understöd. Öfvervakandet af det hela åligger en komité, i hvilken finansdepartementet, Konst- och industri-museum, musei skola samt österrikiska handelskammaren representeras af delegerade.

Undervisningen är delad: dels i den vanliga lärokursen med dagligen 6 timmars läro- och arbetstid; (eleverna i densamma erhålla icke allenast undervisning, utan äfven alla skol- och arbetsreqvisita, skrif-, rit- och arbetsmaterialier utan betalning); dels i privatkursen, hvilken mera är beräknad för döttrar ur de bildade klasserna och der tillfälle erbjudes att flera timmar i veckan utbildta sig i fina handarbeten, teckning, samt teoretisk och praktisk utbildning i alla till konstindustrien hörande grenar.

Utrymmet tillåter oss icke att vidare detaljera läroplanen m. m.; vi vilja endast såsom en sak af framstående intresse omnämna den af föreståndarinnan nyligen införda sybågen, hvars sinnrika konstruktion tillåter sömmerskan att hålla sig rak, och således helt och hållet undanrödjer faran, att den unga flickans rygg vid längre arbete skulle blifva krokig.

— Den af föreningen "*Handarbetets vänner*" upprättade byrån för mönster- och modellarbeten är flitigt besökt, och der förevisas

fortfarande fornsvenska mönster och färgmotiv, hvilka under artistisk ledning användas till bearbetning och efterbildning; nya arbetsmetoder pröfvas, beställningar mottagas och utföras. Sådana hafva i stor mängd inkommit, ej blott för svensk räkning, utan äfven från Norge, Ryssland, England, Berlin och Wien, och alla hafva ännu på långt när icke hunnit utföras. Bland annat hafva utom mattor, större och mindre fönstertäcken o. s. v. i flossaväf, äfven dylika kuddar och pallar vunnit stort bifall och i myckenhet blifvit tillverkade.

Föreningens syfte att upptaga och förädla den svenska kvinno-slöjden med användande af fornsvenska mönster tyckes sålunda allt mera tillviuna sig allmänhetens intresse. Men ännu behöfver föreningen kraftigt understödjas för att den redan började verksamheten skall kunna fullföljas samt ytterligare utvidgas, och föreningen, så väl genom undervisningskurser i hufvudstaden, som genom ombud i landsorterna skall kunna förädla och bereda af-sättning åt både de finare handarbetena, och åt våra allmogeqvinnors husslöjd. Enligt hushållningssällskapens senaste utlåtande i ämnet är denna på väg att utdö eller urarta, till följd af bristande ledning och uppmuntran, ehuru hågen och skickligheten för den samma ännu på många ställen kvarlefva. Detta antyder att föreningen af allmänna medel borde kunna hoppas på understöd. Under november månad har föreningen satt sig i förbindelse dels med väfnadskunniga personer i landsorten som äro villiga att arbeta efter föreningens mönster, dels med utgifvaren af en mycket spridd *arbetsjournal i Berlin*, samt med den ofvan-nämnda *högre fackskolan för konstsöm i Wien*. Från båda dessa håll har föreningen blifvit anmodad att lemna mönster- och modellarbeten, mot förbindelse till föreningen att de offentliggöras som *fornsvenska mönster*. Som gåfva af Slöjdföreningen hafva "Handarbetets vänner" mottagit ett större parti vackra och dyrbara garner från Buda-Pest.

Hennes Majestät Drottningen har dels genom bidrag i penningar, och dels genom hvarjehanda inköp ådagalagt sitt intresse för föreningens verksamhet.

Föreningens ansökan om att få ordna ett lotteri af till föreningen skänkta arbeten har af öfverståhållare-embetet blifvit afslagen, hvadan föreningen till sina medlemmar, i stället för fritt deltagande i lotteriet som ämnadt var, lemna tillstånd att på byrån kopiera föreningens mönster.

— I Stockholm sammanträdde, för en tid sedan, några vänner af svensk väfnadskonst för att öfverlägga om bästa sättet att befrämja densamma. Bland mötets medlemmar sågos Professorerna Dietrichson och Malmström, Herr och Fru Sohlman, Fru Hanna Winge, Redaktionen af denna tidskrift, Fröken Lindberg, föreståndarinna för Almedåls fabriksbod, jemte åtskilliga andra personer, representerande såväl den estetiska som den praktiska sidan af företaget.

Efter lifliga öfverläggningar blef öfverenskommet att man skulle pröfva utförbarheten och dyrheten af väfnader efter gamla svenska mönster genom att, under ledning af sakkunniga personer, låta utföra *en duktygsväf i drakslingsmönster* samt *en mattväf i allmogemönster*. Erforderliga medel skulle genom listor anskaffas, och erbjöd sig en äldre väfkunnig dam att lemna en jaquardväfstol jemte nödig undervisning för arbetets utförande.

När saken sålunda blifvit pröfvad skall det visa sig om vi kunna hoppas i större skala tillgodogöra hvad vi ega ursprungligt och egendomligt i mönster och färgmotiv, innan utländingen tillagnar sig det och för det ut i verldsindustrien under främmande flagg.

För att kunna i någon mån täfla med utländingen måste man naturligtvis söka förmå de svenska fabrikanterna att upptaga de svenska mönstren. Men jemte den större fabriksindustrien kan hemslöjden, utvecklad och underlättad medelst tidsenliga arbetsmetoder, i väsentlig mån såväl sjelf vinna på samt bidraga till sakens framgång.

"När jag varit ute i Tyskland", sade den ofvannämnda väfkunniga damen, "och sett huru allmogens qvinnor derstädes i sina hem vid jaquardväfstolen förfärdiga de konstigaste och vackraste väfnader på beställning af de stora handelshusen och derigenom skaffa familjen en betydlig inkomst, har jag med sorg tänkt på de svenska bondqvinnorna och den ringa och ovissa förtjenst de kunna påräkna af sin kända konstfärdighet."

En sådan utveckling af hemväfnaden som den här antydda måste dock kontrolleras af något annat än blotta vinstbegäret, vare sig det beräknande hos fabrikanten, eller det enfaldiga på blotta ögonblickets fördel riktade hos arbetaren. Derom vittna talrika exempel för hvilka icke ens vårt land är fullt främmande. Här om någonsin fordras en förmedlingslänk mellan arbetaren och arbetsgifvaren. Kunde en blifvande förening för nordisk väfnadskonst fylla denna praktiska uppgift, på samma gång den inom

industrien stälde sig såsom medlare mellan det sköna och det nyttiga, skulle dess börjande verksamhet säkerligen af alla helsas och understödjas såsom ett i sanning fosterländskt arbete.

53. Ur vår Dagbok.

Stipendiefond. Till Lunds universitet har medelst gåfvobref af den 25 sistlidne september bagaren P. Möller i Lund öfverlemnat ett kapital af 1,000 kronor såsom fond för ett stipendium till förmån för obemedlad qvinna, som vid lärosätet idkar medicinska studier.

— *Rättighet att anställa afgangsexamen.* Kongl. Maj:t har förklarat, det lektorn vid Stockholms gymnasium, fil. dr A. V. Norinder må, i egenskap af föreståndare för Wallinska flickskolan, under en tid af 5 år, räknad från nästa års början, ega rättighet att vid nämnda läroverk anställa afgangsexamen till universitet med de lärjungar, som under minst 2 år begagnat undervisningen i läroverkets högsta klasser.

— *Söndagsskola för kvinnor af de arbetande klasserna* skall upprättas i Köpenhamn af sällskapet "Dansk Kvindesamfund" och taga sin början i december. Ändamålet är att lemna arbeterskan samma tillfälle att fortsätta sin skolundervisning, som på flere vägar och i rikt mått erbjudes arbetarne. Man ämnar till en början lemna undervisning i modersmålet, räkning och skrifning två och en fjerdedels timme hvarje söndag. Sällskapet låter lärjungarne få låna alla nödvändiga böcker, undantagande skrifböcker, och skolafgiften är för hela vintern en kröna.

— *Kvinnor fältkirurger.* Allgem. medicin. Central-Zeitung berättar, att hufvudkomitén i Petersburg för "Föreningen för vårdande af sjuke och sårade i fält" nyligen har tillstyrkt ett förslag, som går ut på att tillåta kvinnor tjänstgöra såsom armékirurger i fält och i fasta militärsjukhus. Komitén föreslår i anledning häraf att i hvarje stad i Ryssland, der det fins universitet, införa undervisningskurser för qvinliga fältkirurger (*Feldscheererinnen*) vid den medicinska fakulteten i likhet med kurserna för barnmorskor. Hufvudkomitén har utfärdat cirkulär till filialkomitéerna i universitetsstäderna om sättet att förverkliga förslaget.

— Från Göteborgs symötesförening lemnades i okt. månad i Göteborgsposten en redogörelse, ur hvilken vi hemta följande:

Föreningens utgifter för ljus, böcker, tyg till lappningar, sybehör, stoppgarn samt mjölk och bullar till förtäring belöper sig till

för arbetsåret 1872—1873 . . . kr. 765: 52;
 „ „ 1873—1874 . . . „ 700: 79;

och har hr P. Hammarberg dessutom godhetsfullt bekostat aflöningen till arbetskontorets förestånderska.

Dessa utgifter ha bestridts genom räntan å föreningens kapital samt frivilliga bidrag, så att kapitalet icke allenast har kunnat bibehållas oförminskadt, utan dessutom ökats med inventariets öfverskjutande värde kr. 649: 89.

Qvinnorna, som besöka symötena, ha under dessa tvänne arbetsår tillverkat 38,118 fot diverse väfnader och 502 skålpullgarn emot en arbetsersättning af kr. 1,770: 94, och hafva dessa under nämde tid kunnat tillhandla sig af dem sjelfva, af samma materialier, tillverkade klädesplagg för kr. 6,758: 05.

Under arbetsåret från den 1 oktober till den 1 maj ha hvarje vecka afhållits 16 symöten, hvilka besökts af flere än 400 qvinnor, och ha vi mottagit det fägnessamma meddelandet, att föreningens styrelse ämnar öppna ytterligare fyra symöten, i den mån som än flere damer ställa sitt människovänliga biträde till styrelsens förfogande och ytterligare månatliga bidrag inflyta.

I några af Stockholms församlingar, bland hvilka vi särskildt hört nämnas Storkyrkans, Maria och Adolf Fredriks, hafva under en 5—6 år pågått liknande symöten, enligt den engelska förebilden, kallade "modersmöten", hvilka hållas en gång i veckan, och som hvardera under vinterns lopp i medeltal besökas af omkring 60 qvinnor. Dessa få mot en liten småningom skeende afbetalning köpa arbetsmateriel, till ett nedsatt pris, som kan lemnas genom att uppköp i större förlag göras af föreståndarinnorna, samt den erhållna rabatten kommer de fattiga inköparinnorna till godo. Vid mötena tillverkas af dessa materialier allehanda klädespersedlar under 2—3 fruntimmers tillsyn. Kaffe med skorpor (hvilket liksom alla andra direkta utgifter består af föreståndarinnorna) kringbjudes sedan arbetet en stund pågått, och mötet lifvas dessutom genom föreläsande af någon god berättelse. Ett kapitel i bibeln börjar och en betraktelse slutar dessa samkväm, hvilka vi både inom hufvudstaden och landsorterna önska en utbredning mot-

svarande den de i Göteborg erhållit. Vi instämma till fullo i det slutomdöme som i nyss anförda redogörelse om de först nämnda mötena afgifves, såsom ett medel "att söka förbättra de mindre lyckligt lottades ställning på det sätt, som i längden är ensamt verksamt, nämligen genom förädlande umgänge, uppmuntran till sparsamhet och bibringande af praktisk erfarenhet om »sjelfhjelpens» betydelse."

— Slutligen hafva vi glädjen anmäla följande:

Pristäflan.

Genom gåfva af enskild person har ett pris af 500 kronor blifvit bestämdt för en originalafhandling öfver följande ämnen, nämligen:

Hvilket mål bör uppställas för flickors uppfostran?

Huru böra, för uppnående af detta mål, hem och skola samverka?

Och huru bör skolan vara organiserad?

och böra täflingsskrifterna, försedda med måtto eller namnsedel, insändas före den 1 oktober 1875 till någon af undertecknade, utsedda prisdomare, under adress: Stockholm. — Förlagsrätten till arbetet kommer att tillhöra författaren.

Stockholm i november 1874.

Sophie Adlersparre,
född *Leyonhufvud.*

Anna Hierta.

N. Linder,
Lektor.

Chr. Lovén,
Professor.

P. A. Siljeström,
f. d. Rektor.

Möte.

— På anmodan af flere föräldrar, lärarinnor och lärare i hufvudstaden får undertecknad härmed inbjuda vännerna af en sund och tidsenlig svensk qvinnouppfostran att i slutet af nästkommande januari månad samlas i Stockholm till öfverläggning rörande *det qvinnliga skolväsendets ordnande och statens uppgift* med afseende på detsamma. Anteckningslista för deltagande i mötet finnes utlagd på läsesalongen i Brunkebergs hotel.

Lokal och dag för mötet komma att i tidningarne tillkännagifvas.

Förslag till öfverläggningsämnen, äfvensom skriftliga anmälningar och meddelanden kunna insändas till undertecknad innan den 15 januari.

Redaktionen af Tidskrift för Hemmet.

54. Nytt på vår bokhylla.

Bland mängden af nyutkomna böcker nämna vi här blott i förbigående såsom synnerligt lämpliga för hemmet den nyss avslutade *Uppfinningarnes bok*, med dess bihang *Verldshandelns historia* — arbeten der alla dessa så ofta förekommande frågor om huru det eller det föremålet tillverkas, hvar det kommer ifrån m. m. finna svar.

— På ett annat område erbjuder "*Verldslitteraturens historia*", redigerad af A. Ahnfelt, en lika välbehöflig handbok för hemmet och de många, som, tidigt upptagna af praktiska värf, ej hunnit förvärfva någon litterär bildning utöfver den skolan erbjuder. De hittills utkomna häftena utmärka sig för väl valda och särdeles väl öfversatta profstycken af den uräldsta litteraturen i Österlandet äfvensom ur Englands äldsta litteratur.

— Bland allvarligare litteratur i öfrigt nämna vi fortsättningen af den *nya billiga upplagan af Geijers verk*, den innehållsrika *47 delen af Sv. Akad. Handlingar, Vår tids forskning* med dess sista förträffliga, för alla mödrar outhärliga, afhandling om *Späda barns vård*, af professor Abelin samt slutligen öfversättningen af *Max Müllers Inledning till den jemförande religionsvetenskapen*, ett det betydelsefullaste arbete som på länge blifvit införlifvadt med vårt språk, och för hvilket vi med första skola lemna en närmare redogörelse.

— Af lättare litteratur kunna vi här blott nämna den nya upplagan af *Egrom Lundgrens förtjusande Anteckningar*, 2:ne märkliga danska diktsamlingar *Vår og Höst af Pauline Worm*, och *Äldre og Nyere Digte af Rudolph Schmidt*, samt slutligen *Livsbilleder* af den välbekanta och afhållna signaturen J.

Tillägg.

Mannens målsmansrätt öfver hustrun.

Då detta lägges under pressen berättas med visshet, att Kongl. Maj:t godkänt riksdagens beslut derom, att gift qvinna skulle ega rätt att sjelf råda öfver hvad hon genom eget arbete förvärfvar m. m.

Således kan mannen hädanefter ej förskingra hustruns arbetsförtjenst — en lagförändring, hvilken utan tvifvel "*föreningen för gift kvinnas eganderätt*" i väsendtlig mån bidragit att framkalla.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

SEXTONDE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

STOCKHOLM, 1874.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

Sextonde årgångens innehåll.

	Sid.
1. Tankar rörande anordnandet af elementarskolor för flickor. Af <i>O.</i>	1.
2. En ibland hundra. Berättelse af <i>Sorella</i>	6.
3. Ett poem af <i>Stagnelius</i>	20.
4. Bref från Wien. Återblick. Slutord. Af <i>Gerda</i>	24.
5. Öfversättningar från ungerska skalder af <i>L. v. K.</i> Natio- nalsång af <i>Petöfi</i>	34.
6. Om de gamle nordboarnes uppfattning af kvinnan. An- teckningar vid en föreläsning af <i>O. Arvesen</i>	35.
7. Några betraktelser öfver motionerna rörande gift kvinnas eganderätt vid 1874 års riksdag	44.
8. Kvinnans verksamhet för kvinnan. (<i>Reseanslag för tvänne qvinnor</i>)	56.
9. Konsistorierna och vigselakten	57.
10. Slöjdnyheter. (Ett besök i slöjdställningen i Upsala. Betydelsen af dylika utställningar och uppmaning att anordna en sådan i Falun nästa sommar. En blick på arbetsafdelningen. Intrycket af de qvinliga arbetena och de tankar de ingäfvo. <i>Jacob Falke</i> som ledare och lärare. En svensk öfversättning af hans arbete, gjord med författarens tillstånd och meddelad i tidskriften) Mönster. Ur vår dagbok. Se omslaget. Förklaring af mönstren. Se omslaget.	60.
11. Om elementarskolor för flickor. Af <i>O.</i>	65.
12. Konsten i hemmet. Inledning. 1. Det grekiskt-romerska boningshuset. Af <i>Jacob Falke</i>	74.
13. Öfversättningar från ungerska skalder af <i>L. v. K.</i> Slätt- landet af <i>Petöfi</i>	103.
14. Vid en moders jordfästning. Poem af <i>F. G.</i>	105.
15. Bref till hemmet från en i Brasilien bosatt ung svenska. I.	107.
16. Om Yggdrasils-myten. Anteckningar efter en af kandidat <i>Arvesens</i> föreläsningar	118.
17. Vigselakten och konsistorierna. (Forts. och slut)	124.
18. <i>Magdalene Thoresen</i> som föreläserska	129.
19. Om den gifta kvinnans eganderätt	135.
20. Slöjdnyheter. Upprop till handarbetets vänner	137.
21. En anvisning att hjälpa den fattige	139.
22. Ännu några ord om elementarskolor för flickor	140.
23. Barnlitteratur. Af <i>J. R.</i>	142.
Mönster. Beskrifning på mönstren. Se omslaget.	
24. Från pietismen till en friare tro. Af <i>E. M. Rappe</i>	145.
25. Mäster <i>Plut</i> . Af <i>C. R. Södling</i>	156.
26. Konsten i hemmet. 2. Bostaden under Medeltiden. Af <i>Jacob Falke</i>	160.
27. Troldgjöllet. Af <i>M. Thoresen</i>	185.

28.	Är Riksdagens anslag till elementarskolor för flickor användbart?	195.
29.	Litterärhistoriska målsmän i våra dagar. Af <i>A. W. A.</i>	201.
30.	Öfversättningar från ungerska skalder, af <i>L. v. K.</i> I slutet af September. <i>Petöfi.</i>	211.
31.	Baldersmyten. Efter anteckningar vid <i>O. Arvesens</i> föreläsningar	212.
32.	Barnlitteratur. Af <i>J. R.</i>	218.
33.	Konsten i hemmet. 3. Bostaden under 16:de århundradet. Af <i>Jacob Falke</i>	219.
34.	Bref till hemmet från en i Brasilien bosatt ung svenska. II.	243.
35.	Slöjdnyheter. Utställning af handarbeten i Stockholm. Mönster.	250.
36.	Förklaring af mönstren	255.
37.	Några ord om hushållsskolor	257.
38.	Camille Collet och hennes författareverksamhet	262.
39.	Konsten i hemmet. 4. Bostaden under 17:de och 18:de århundradena. Af <i>Jacob Falke</i>	278.
40.	Bref till hemmet från en i Brasilien bosatt ung svenska. II.	300.
41.	Krymplingars och lemmalyttas hem vid <i>Wilhelmsro</i>	312.
42.	Ur vår dagbok	316.
43.	Slöjdnyheter. Sommarutställningar. Handarbetets vänner och deras byrå för mönster och modellarbeten	319.
	Mönster.	
44.	Förklaring af mönstren	320.
	Handarbetets vänner. Se omslaget.	
45.	Också ett förslag. Af <i>A. G. E.</i>	321.
46.	Qvinnorna i Rom, deras uppfostran och deras plats i samhället	323.
47.	Torbrand Grufvu-fostre. Af — <i>th</i> —	336.
48.	Vid afresan från Stockholm. I qvällen. Poem af <i>Wilhelmina Nordström</i>	346.
49.	Öfversättningar från ungerska skalder, af <i>L. v. K.</i> Till min son. Efter <i>Aranj</i>	347.
50.	Konsten i hemmet. 5. Allmänna kritiska anmärkningar. — Stil och harmoni. — Väggmålningens stil. Af <i>Jacob Falke</i>	349.
51.	Mäster <i>Plut</i> såsom "fastighetskarl". Med porträtt. Af <i>C. E. S.</i>	369.
	Högtidspolska	371.
	Den olyckliga. <i>Visa</i>	372.
52.	Slöjdnyheter. Skola för konstsoöm i Wien. Handarbetets Vänner och deras framgång. Nordisk väfnadsförening.	373.
53.	Ur vår dagbok. <i>Pristäflan</i> . Möte för flickskolefrågan m. m.	377.
54.	Nytt på vår bokhylla	380.
	Tillägg rörande mannens målsmansrätt öfver hustrun.	380.
	Handarbetets vänner. Se omslaget.	